

به نام خداوند جان و خرد

سوالات نهایی درس به درس با پاسخ

علوم و فنون ادبی (۳)

پایه دوازدهم
شورای علوم متوسطه

ادبیات و علوم انسانی
علوم و مهارت اسلامی

۱۳۳۰۳

پایه دوازدهم

تهیه شده در گروه آموزشی زبان و ادبیات فارسی شهرستان سبزوار

بهمن ماه ۱۴۰۰

موسی الرضا ربانی خواه

@mathensani

فهرست

فصل یکم

- ۱ درس یکم: تاریخ ادبیات قرن‌های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)
- ۴ درس دوم: پایه‌های آوایی ناهمسان
- ۷ درس سوم: مراعات نظیر، تلمیح و تضمین

فصل دوم

- ۹ درس چهارم: سبک‌شناسی قرن‌های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)
- ۱۱ درس پنجم: اختیارات شاعری (۱): زبانی
- ۱۳ درس ششم: لف و نشر، تضاد و متناقض‌نما

فصل سوم

- ۱۶ درس هفتم: تاریخ ادبیات قرن چهاردهم (دوره معاصر و انقلاب اسلامی)
- ۲۰ درس هشتم: اختیارات شاعری (۲): وزنی
- ۲۳ درس نهم: اغراق، ایهام و ایهام تناسب

فصل چهارم

- ۲۶ درس دهم: سبک‌شناسی دوره معاصر و انقلاب اسلامی
- ۲۸ درس یازدهم: وزن در شعر نیمایی
- ۳۰ درس دوازدهم: حسن تعلیل، حس آمیزی و اسلوب معادله
- ۳۵ نقد و تحلیل نظم و نشر

این جزوه شامل سؤالات نهایی علوم و فنون ادبی 3 از دی 1397 تا دی 1400 است

درس یکم تاریخ ادبیات قرن های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)

پرسی ها :

۱. چرا ادبیات دوره بیداری - به ویژه شعر - زبان محاوره را برگزید؟
۲. کدام مورد از آثار محمد تقی بهار (ملک الشعرا) نیست ؟
(الف) تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران
(ب) تاریخ تطوّر نظم فارسی
(ج) سبک شناسی
(د) سرگذشت حاجی بابای اصفهانی
۳. به چه علت تحقیقات ادبی و تاریخی در دوره مشروطه جاذبه ای نداشت؟
۴. علت کم توجهی به کاربرد جمله ها و ترکیب های زبانی در شعر دوره بیداری چیست؟
۵. هریک از ویژگیهای شعری زیر مربوط به کدام شاعر دوره بیداری است؟
(الف) شعرهای او که به زبان ساده و طنز آمیز در راه مبارزه با استبداد و عشق به وطن بود ، روزنامه « نسیم شمال » به چاپ می رسید .
(ب) عرصه هنری وی تصنیف ها و ترانه های میهنی بود که در برانگیختن مردم و آزادی خواهی نقش بسیار مؤثری داشت .
۶. جاهای خالی را با واژه مناسب کامل کنید :
(الف) قائم مقام فراهانی احیا کننده نثر فارسی است و « ..... » مهم ترین اثر اوست .
(ب) در دوره بیداری ، ادبیات - به ویژه شعر - برای آن که بتواند با توده مردم ارتباط برقرار کند ، زبان ..... را برگزید .
۷. چرا شاعران دوره بازگشت به پیروی از اسلوب های کهن پرداختند؟
۸. توضیح زیر کدام یک از شخصیت های ادبی دوره بیداری را معرفی می کند؟
از معروف ترین نویسندگان و سیاست مداران این دوره است ، قبل از او سبک نویسندگان فارسی با تکلف و تصنع همراه بود او با تغییر سبک نگارش ، تکلف را در نثر از بین برد و مسائل عصر را با زبان و اصطلاحات رایج و آمیخته به شعر و ضرب المثل های لطیف ، به سبک گلستان سعدی نوشت .
(الف) دهخدا
(ب) ادیب الممالک فراهانی
(ج) قائم مقام فراهانی
(د) میرزا آقا تبریزی
۹. درست یا نادرست بودن سوال های زیر را مشخص کنید :
(الف) شعر انتقادی « ای قلم » سروده عارف قزوینی است ؟
(ب) پروین اعتصامی ، قصیده را به سبک منوچهری به روانی و لطافت شعر سعدی می سرود.
۱۰. یک اثر از « ملک الشعرا بهار » نام ببرید .
۱۱. کدام یک از جمله های زیر درست است؟
(الف) « فتحعلی خان صبای کاشانی » پرچمدار بازگشت ادبی است. (ب) « میرزاده عشقی » پرچمدار بازگشت ادبی است.
۱۲. کتاب « تاریخ بیداری ایرانیان » از کیست و موضوع آن چیست؟

۱۳. بیت زیر سرآغاز سروده کدام شاعر دوره بیداری است؟

«آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی دست خود ز جان شستم از برای آزادی»

الف) محمد تقی بهار (ب) عارف قزوینی (ج) فرّخی یزدی (د) سید اشرف الدین گیلانی

۱۴. جاهای خالی را با واژه مناسب کامل کنید :

الف) در عصر مشروطه بیشترین رویکرد نویسندگان به رمان های ..... بود .

ب) جریان نوگرایی شعری نیما با سرایش ..... در سال ۱۳۱۶ تثبیت شد.

۱۵. در جاهای خالی کلمات مناسب بنویسید :

الف) بیت زیر نمونه ای از اشعار ..... سید اشرف الدین گیلانی « نسیم شمال » است :

« غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم خوش حمایت می کنی از شرع و قرآن ای قلم »

ب) در عصر مشروطه بیشترین رویکرد نویسندگان به رمان های ..... بود .

۱۶. به چه علت تحقیقات ادبی و تاریخی در دوره مشروطه جاذبه ای نداشت ؟

۱۷. علت کم توجهی به کاربرد جمله ها و ترکیب های زبانی در شعر دوره بیداری چیست؟

۱۸. او از شاعران شاخص عصر بیداری است و تحت تأثیر شاعران گذشته، به ویژه مسعود سعد و سعدی بود .

۱۹. کدام یک از جملات زیر درست و کدام یک نادرست است؟

الف) در دهه نخست انقلاب، دوری از سبک های جدید داستان دیده می شود .

ب) روح عرفان و حماسه در شعر دوره بازگشت و بیداری آشکار است .

ج) زبان و واژگان شعری در قصاید دوره انقلاب به سبک خراسانی نزدیک است .

د) کتاب «تاریخ بیداری ایرانیان» در حوزه نمایشنامه نویسی نثر دوره مشروطه است .

۲۰. واژه مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید .

الف) اولین کسی که در ایران به نوشتن نمایشنامه فارسی پرداخت، (میرزا آقا تبریزی - میرزا جهانگیر خان صور اسرافیل)

بوده است .

ب) اولین رمان اجتماعی را، « مرتضی مشفق کاشانی» در سال ۱۳۱۱ با نام (شمس و طغرا - تهران مخوف) منتشر کرد .

۲۱. در متن زیر، یک واژه نادرست به کار رفته است، درست آن را بنویسید .

«عرصه هنر « عارف قزوینی» تصنیف ها و ترانه های میهنی ای بود که در برانگیختن مردم و آزادی خواهی نقش بسیار موثری

داشت. او مضامین طنز و ستیز با نادانی را با آوازی زیبا و پرشور می خواند.»

۲۲. عبارت «او از پیشگامان نثر جدید فارسی است، او در نثر ساده و عامیانه، نقش مؤثری داشت.» «امثال و حکم» یکی از

آثار اوست.»، چه کسی را معرفی می کند؟

۲۳. در سال های مشروطه، ..... مجله «بهار» را که نشریه ای ادبی محسوب می شد، منتشر کرد.

الف) سید اشرف الدین گیلانی (ب) ملک الشعرا محمد تقی بهار

ج) میرزا یوسف خان اعتصامی آشتیانی (د) میرزا محمدصادق امیری فراهانی

۲۴. شعر انتقادی «ای قلم» که با بیت زیر آغاز می‌شود، سروده کدام یک از شاعران زیر است؟
 « غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم   خوش حمایت می کنی از شرع قرآن ای قلم»
 الف) سید اشرف الدین گیلانی   ب) فرخی یزدی   ج) ادیب الممالک فراهانی   د) ایرج میرزا

پاسخ ها:

۱. برای ارتباط با توده مردم
۲. گزینه «د» یا: سرگذشت حاجی بابای اصفهانی
۳. به علت اشتغال اهل قلم به روزنامه نویسی و موضوعات دیگر
۴. ۱- اغلب شاعران صرفاً به محتوا گرایش داشتند. ۲- برخی شاعران تسلط کافی برای ادبیات کهن نداشتند. ۳- شاعران برای آگاه سازی مردم و انتشار آثار در روزنامه ها ناگزیر بودند به شتاب شعر بسرایند.
۵. الف) سید اشرف الدین گیلانی   ب) عارف قزوینی
۶. الف) منشآت   ب) زبان محاوره
۷. ۱- به سبب فقر فرهنگی جامعه   ۲- سستی و رخوت حاکم بر ادبیات
۸. ج
۹. الف) نادرست ب) نادرست
۱۰. تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران ، سبک شناسی ، تاریخ تطور نظم فارسی ، دیوان اشعار (ذکر یک مورد)
۱۱. الف
۱۲. ناظم الاسلام کرمانی - تاریخ مشروطه
۱۳. فرخی یزدی
۱۴. الف) تاریخی   ب) ققنوس (این مورد مربوط به درس یکم نیست)
۱۵. الف) انتقادی   ب) تاریخی
۱۶. به علت اشتغال اهل قلم به روزنامه نویسی / و موضوعات دیگر
۱۷. ۱- اغلب شاعران صرفاً به محتوا گرایش داشتند. ۲- برخی شاعران تسلط کافی برای ادبیات کهن نداشتند. ۳- شاعران برای آگاه سازی مردم و انتشار آثار در روزنامه ها ناگزیر بودند به شتاب شعر بسرایند .
۱۸. فرخی یزدی
۱۹. الف) درست   ب) نادرست   ج) درست   د) نادرست
۲۰. الف) میرزا آقا تبریزی   ب) تهران مخوف
۲۱. به جای «طنز» واژه «وطن دوستی» درست است .
۲۲. علامه علی اکبر دهخدا
۲۳. گزینه «ج» یا میرزا یوسف خان اعتصامی آشتیانی
۲۴. گزینه «الف» یا: سید اشرف الدین گیلانی (نسیم شمال)

پرسش ها :

۱. برای هر یک از ابیات زیر ، یکی از وزن های داخل کمانک را انتخاب کنید :

(همسان یک پایه ای - ناهمسان - همسان دولختی)

الف) پیش کمان ابرویش لابه همی کنم ولی گوش کشیده است از ان گوش به من نمی کند
 ب) نسیم صبح را گفتم که با او جانبی داری کز آن جانب که او باشد ، صبا عنبر فشان آید
 ج) در دام فتاده آهوی چند محکم شده دست و پای در بند

۲. بیت : « به حسن وخلق و وفا کس به یار ما نرسد تو را در این سخن انکار کار ما نرسد »

الف) تقطیع هجایی کنید. ب) نشانه های هجایی آن را بگذارید. ج) وزن این بیت را بنویسید .

۳. مشخص کنید وزن کدام مصراع « همسان » و کدام « ناهمسان » است؟

الف) هرگز کسی به خوبی ، چون بار ما نباشد ب) عاقبت گرگ زاده گرگ شود

۴. برای بیت زیر ، کدام وزن ترجیح دارد ؟ چرا ؟

« تا رفت مرا از نظر آن چشم جهان بین کس واقف از ما نیست که از دیده چه ها رفت »

الف) مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن ب) مستفعل مستفعل مستفعل مستف

۵. کدام مصراع زیر « ناهمسان » است؟

الف) کی شعر تر انگیزد خاطر که حزین باشد ب) آبی تر از آنیم که بی رنگ بمیریم

۶. وزن بیت زیر در کدام گزینه درست آمده است؟

« ما نصیحت به جای خود کردیم روزگاری در این به سر بردیم »

الف) فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن ب) فاعلاتن مفاعلن فع لن

ج) مستفعل فاعلاتن فع لن د) مستفعلن مفاعل مستفعلن

۷. کدام گزینه با مصرع « از در در آمدی و من از خود به در شدم » هم وزن است؟

الف) آن یار کزو خانه ما جای پری بود ب) ای بی خبر بکوش که صاحب خبر شوی

ج) مگر تو روی پیوشی و فتنه باز نشانی د) در کار گلاب و گل حکم ازلی این بود

۸. با توجه به بیت « آب آتش فروز ، عشق آمد آتش آب سوز عشق آمد » پایه های آوایی ، نشانه های هجایی و

وزن شعر را در جدول زیر قرار دهید .

	پایه های آوایی
	نشانه های هجایی
	وزن شعر

۹. پایه های آوایی و نشانه های هجایی بیت زیر را مشخص کنید :

« سعدی نظر از رویت کوتاه نکند هرگز ور روی بگردانی در دامن آویزد »

۱۰. وزن عروضی کدام گزینه با بیت: «خانه زندان است و تنهایی ضلال هر که چون سعدی گلستانیش نیست» یکسان است؟

الف) شب افروزی چه مهتاب جوانی
ب) در نیابد حال پخته هیچ خام
سیه چشمی چو آب زندگانی
پس سخن کوتاه باید والسلام

۱۱. وزن کدام بیت «ناهمسان» است؟ آن را مشخص کنید.

الف) سعدی نظر از رویت کوتاه نکند هرگز
ب) از کرده خود پشیمانم
ور روی بگردانی در دامت آویزد
جز توبه ره دگر نمی دانم

۱۲. برای بیت زیر کدام وزن «ترجیح» دارد؟

«دل نیست کبوتر که چو برخاست نشیند
از گوشه بامی که پریدیم، پریدیم»

الف) مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن
ب) مستفعل مستفعل مستفعل مستف

۱۳. بیت «لاف از سخن چو در توان زد آن خشت بود که پُر توان زد» دارای دو وزن است، هر دو وزن آن را بنویسید.

۱۴. وزن کدام یک از ابیات زیر، با بیت «چون جام شفق موج زند خون به دل من / با این همه دور از تو مرا چهره زردی است» متفاوت است؟

الف) هرگز وجود حاضر غایب شنیده ای؟
ب) هنگام وداع تو ز بس گریه که کردم

من در میان جمع و دلم جای دیگر است
دور از رخ تو چشم مرا نور نمانده است

۱۵. برای بیت: «از کرده خویشتن پشیمانم
جز توبه ره دگر نمیدانم» کدام یک از وزن ها نادرست است؟

الف) مفعول مفاعیل مفاعیلن
ب) مستفعل فاعلات مستفعل
ج) مفتعلن فاعلات مفتعلن فع

۱۶. پاسخ درست را از داخل کمانک انتخاب کنید.

الف) روی خوبت آیتی از لطف بر ما کشف کرد / زان زمان جز لطف و خوبی نیست در تفسیر ما (همسان دولختی - همسان)

ب) درد عشقی کشیده ام که می پرس / زهر هجری چشیده ام که می پرس (ناهمسان - همسان)

ج) همه شب در این امیدم که نسیم صبحگاهی / به پیام آشنایی، بنوازد آشنا را (همسان دولختی - ناهمسان)

۱۷. کدام یک از ابیات زیر، دو برش آوایی دارد (با دو وزن خوانده می شود)؟

الف) ماه فرو ماند از جمال محمد
ب) بنمای رخ که باغ و گلستانم آرزوست

سرو نباشد به اعتدال محمد
بگشای لب که قند فراوانم آرزوست

۱۸. برای بیت: «دل گفت وصالش به دعا باز توان یافت
عمری است که عمرم همه در کار دعا رفت»

کدام وزن ترجیح ندارد؟

الف) مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن
ب) مستفعل مستفعل مستف

۱۹. با توجه به دو بیت زیر، به پرسش ها پاسخ دهید:

۱) بیا عاشقی را رعایت کنیم
ز یاران عاشق حکایت کنیم

۲) از کرده خود پشیمانم
جز توبه ره دگر نمی دانم

الف) مشخص کنید وزن کدام بیت «ناهمسان» است؟

ب) علت «ناهمسانی» بیت مورد نظر را بنویسید.

۲۰. کدام یک از ابیات زیر، دو برش آوایی ندارد؟ (با دو وزن خوانده نمی‌شود؟)

الف) از کرده خویشتن پشیمانم
ب) درد عشقی کشیده ام که می‌رس
ج) جز توبه ره دگر نمی‌دانم
د) زهر هجری چشیده ام که می‌رس

۲۱. برای هر یک از ابیات زیر، یکی از وزن های داخل کمانک را انتخاب کنید.

(ناهمسان - همسان دو لختی - همسان تک لختی)

الف) پیش از من و تو بسیار بودند و نقش بستند
ب) در غم ما روزها بی‌گناه شد
ج) ماه فروماند از جمال محمد
د) دیوار زندگی را زین گونه یادگاران
ه) روزها با سوزها همراه شد
و) سرو نباشد به اعتدال محمد

پاسخ ها:

۱. الف) همسان دولختی (مفتعلن مفاعلن) ب) همسان یک پایه ای (مفاعیلن)

ج) ناهمسان (مستفعل فاعلاتن) د) فاعلاتن (مفاعیلن)

سد	ر	ن	مت	ر	یا	ب	کس	فا	و	ق	خل	ن	حس	ب	تقطیع هجایی
سد	ر	ن	ما	ر	کا	ر	کا	نن	خ	س	رین	د	را	ت	
—	U	U	—	U	—	U	—	—	U	U	—	U	—	U	نشانه های هجایی
فَعْلَن			مفاعِلن			فَعْلَاتِن			مفاعِلن			وزن			

۳. الف) همسان دولختی (مستفعلن فعولن یا مفعول فاعلاتن) ب) ناهمسان (فاعلاتن مفاعیلن فَعْلَن)

۴. «ب» چون نظم همسان (مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ مُستف) بر ناهمسان برتری دارد / و وزن بیت را بهتر نشان می‌دهد.

۵. هر دو گزینه «ناهمسان» است. ۶. «ب» (فاعلاتن مفاعیلن) فع لن

۷. گزینه ب (ای بی خبر بکوش که صاحب خبر شوی)

مد	قا	عش	ز	رو	ف	تش	آ	ب	آ	تقطیع هجایی
مد	قا	عش	ز	سو	ب	آ	ش	ت	آ	
—	—	—	U	—	U	—	—	U	—	نشانه های هجایی
فع لن		مفاعِلن			فَعْلَاتِن			وزن		

گز	هر	ند	ک	ن	ته	کو	یت	رو	رز	ظ	ن	دی	سع	پایه های آوایی
زد	وی	تا	ن	م	دا	در	نی	دا	گر	ب	ی	رو	ور	
—	—	—	U	U	—	—	—	—	—	U	U	—	—	نشانه های هجایی

یا

گز	هر	ند	ک	ن	ته	کو	یت	رو	رز	ظ	ن	دی	سع	پایه های آوایی
زد	وی	تا	ن	م	دا	در	نی	دا	گر	ب	ی	رو	ور	
—	—	—	U	U	—	—	—	—	—	U	U	—	—	نشانه های هجایی

۶

۱۰. گزینه «ب» (درنیابد حال پخته هیچ خام) «فاعلاتن - فاعلاتن - فاعلن»
۱۱. گزینه «ب» ؛ یا ((از کرده خویشتن پشیمانم جز توبه ره دگر نمیدانم)) (مفعول مفاعیلن مفاعیلن یا مستفعل فاعلات مستفعل)
۱۲. گزینه «ب» (مستفعل مستفعل مستفعل مستفعل مستفعل)
۱۳. مستفعل فاعلات فعلن یا مفعول مفاعیلن فعولن
۱۴. گزینه «الف» (هرگز وجود حاضر غایب شنیده ای؟ من در میان جمع و دلم جای دیگر است)
۱۵. گزینه «ج» (مفتعلن فاعلات مفتعلن فع)
۱۶. الف) همسان (ب) ناهمسان (ج) همسان دولختی
۱۷. گزینه «ب» (بنمای رخ که باغ و گلستانم آرزوست بگشای لب که قند فراوانم آرزوست)
۱۸. گزینه «الف» (مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن)
۱۹. الف) بیت گزینه ۲ (از کرده خویشتن پشیمانم)، وزن «ناهمسان» دارد برابر با: «مستفعل فاعلات مستفعل» یا «مفعول مفاعیلن مفاعیلن»
- (ب) زیرا وزن پایه های تکرار یک نواخت و یکسانی ندارد.
۲۰. گزینه «ب» یا: درد عشقی کشیده ام که می پرس زهر هجری چشیده ام که می پرس
۲۱. الف) همسان دولختی (ب) همسان تک لختی (ج) ناهمسان

درس سوم مراعات نظیر، تلمیح و تضمین

پرسش ها:

۱. بیت زیر به چه داستانی «تلمیح» دارد؟
«گفت آن یار کزو گشت سر دارد بلند جرمش این بود که اسرار هویدا می کرد»
۲. آرایه های «مراعات نظیر، تلمیح و تضمین» را در بیت های زیر مشخص کنید:
الف) به تمنای تو در آتش محنت چو خلیل گویا در چمن و لاله و ریحان بودم
ب) درویش بی معرفت نیارآمد تا فقرش به کفر انجامد؛ کاد الفقر آن یكون کفرا
ج) شعاع درد مرا ضرب در عذاب کنید مگر مساحت رنج مرا حساب کنید
۳. در کدام گزینه «دانسته تاریخی» در آرایه «تلمیح» متفاوت است؟
الف) یوسف به این رها شدن از چاه دل مبند این بار می برند که زندانی ات کنند
ب) ای پریشان گوی مسکین پرده دیگر کن پور داستان جان ز چاه نابردار در نخواهد برد
ج) عزیز مصر به رغم برادران غیور ز قعر چاه بر آمد به اوج ماه رسید
۴. دو شبکه «مراعات نظیر» را در بیت زیر مشخص کنید:
«بسی تیر و دی ماه و اردیبهشت بر آید که ما خاک باشیم و خشت»

۵. بیت زیر ، کدام آرایه ادبی را نشان می دهد ؟ دانسته تاریخی خود را در مورد آن بنویسید :
- «نه خدا توانمش خواند نه بشر توانمش گفت متحیرم چه نامم شه مُلک لافتی را »
۶. در بیت زیر ، آرایه « تضمین » را مشخص کنید ؛ حافظ از شعر کدام شاعر تضمین کرده است؟
- «خیز تا خاطر بدان ترک سمرقندی دهیم کز نسیمش بوی جوی مولیان آید همی »
۷. آرایه قسمت های مشخص شده بیت های زیر را بنویسید :
- الف) چنین گفت پیغمبر راست گوی
ب) خال مشکین که بدان عارض گندم گون است
- ز گهواره تا گور دانش بجوی
سر آن دانه که شد رهزن آدم با اوست
۸. در بیت « بیستون کندن فرهاد نه کاری است شگفت شور شیرین به سر هر که فتد، کوهکن است » هر دو آرایه ..... و ..... وجود دارد .
- الف) تلمیح - تضمین
ب) مراعات نظیر - لف و نشر
- ج) مراعات نظیر - تضمین
د) تلمیح - مراعات نظیر
۹. برای هر یک از ابیات زیر، آرایه مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید .
- الف) چون جواب احمق آمد خامشی این درازی در سخن چون میکشی (تلمیح - حسن تعلیل)
- ب) من مسلمانم / قبله ام یک گل سرخ / جانمازم چشمه، مهرم نور / دشت سجاده من (متناقض نما - مراعات نظیر)
۱۰. در شعر زیر، آرایه « تضمین » به کار رفته است. یک دلیل برای آن ذکر نمایید .
- مه من نقاب بگشاز جمال کبریایی
که بتان فروگذارند اساس خودنمایی
- شده انتظارم از حد، چه شود ز در در آیی؟
« ز دو دیده خون فشانم ز غمت شب جدایی
- چه کنم که هست اینها گل باغ آشنایی »
۱۱. بیت زیر، به چه موضوعی «تلمیح» دارد ؟
- «یارب این آتش که بر جان من است سرد کن زان سان که کردی بر خلیل»

پاسخ ها:

۱. یاد آور داستان « بردار کردن حسین بن منصور حلاج » ؛ عارف بزرگ قرن چهارم
۲. الف) تلمیح: (داستان به آتش افکندن حضرت ابراهیم)
ب) تضمین: (عین حدیث آمده است)
ج) مراعات نظیر: (شعاع ، ضرب، مساحت ، حساب)
۳. گزینه « ب » : (این بیت در باره رستم است اما دوبیت دیگر درباره حضرت یوسف)
۴. تیر ، دی ماه ، اردیبهشت / خاک ، خشت
۵. تلمیح ؛ شاعر به حدیث « لا فتی الا علی لا سیف الا ذوالفقار » اشاره کرده است.
۶. « بوی جوی مولیان آید همی » مصراعی از شعر رودکی را تضمین کرده است.
۷. الف) تضمین
ب) تلمیح
۸. گزینه « د » (تلمیح - مراعات نظیر)
۹. الف) تلمیح
ب) مراعات نظیر

۱۰. زیرا بیت « ز دو دیده خوش فشانم ز غمت شب جدایی چه کنم که هست اینها گل باغ آشنایی» از شعر شاعر دیگری آورده شده است ؛ یا : هاتف اصفهانی بیتی از غزل فخرالدین عراقی را تضمین کرده است .
یا : شاعر با آوردن بیتی از سروده‌های یک شاعر دیگر، مقصود خود را بهتر بیان کرده است.
(ذکر یک مورد و یا بیان مفاهیم مشابه)
۱۱. به داستان حضرت ابراهیم (ع) و گلستان شدن آتش

درس چهارم سبک شناسی قرن های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)

پرسش ها :

۱. کدام یک از واژه های داخل کمانک درست است؟

- الف) از بارزترین شاخصه های زبان شعر عصر بیداری (سادگی ، پیچیدگی) است
ب) از شاخصه های ارزنده ای که در نثر عصر بیداری چشم نواز است (طنز سیاسی - اجتماعی ، طنز اخلاقی) است
ج) شاعری که با استفاده از واژه ها و اصطلاحات موسیقی عامیانه شعر می سرود (ادیب الممالک فراهانی ، عارف قزوینی) بود .

۲. در جاهای خالی واژگان مناسب بنویسید :

- الف) نگرش شاعران و نویسندگان در شعر مشروطه ، از کلی نگری و ذهنیت گرایی به جزئی نگری و ..... تغییر پیدا کرد.
ب) « نثر فارسی » حتی پیشتر از « شعر فارسی » در دوره بیداری ، قید و بندهای نثر ..... را کنار می گذارد.
۳. یکی از درون مایه های شاخص «شعر عصر بیداری» را بنویسید .
۴. درست یا نادرست بودن عبارت های زیر را مشخص کنید :

- الف) بسیاری از نثرهای دوره بیداری به ویژه نثر داستانی به موضوع خرافات می پردازد .
ب) در سطح ادبی نثر دوره بیداری ، صنایع ادبی از نثر جدا می شود و نثر در خدمت بیان و خواست و آمال مردم به شکلی پویا ظاهر می گردد.

ج) از بارزترین ویژگی های ادبیات دوره بیداری توجه به تعلیم و تربیت جدید بوده است.

۵. جاهای خالی را با واژه مناسب کامل کنید :

- الف) گرایش شاعران دوره بیداری به قالب های کم کاربرد مانند : مستزاد و چهارپاره ، زمینه را برای ظهور ..... فراهم کرد .
ب) در نثر دوره بیداری عبارت های وصفی دور و دراز و لفظ پردازی های بیجا در نامه ها و نوشته ها ..... می یابد.
ج) نثر دوران مشروطه با ویژگی هایی چون نوگرایی ، تجدد خواهی و آزادی طلبی و با هدف ..... گسترش یافت.
۶. در شعر « ملک الشعراء بهار » و « ادیب الممالک فراهانی » توجه به چه قالب هایی بیشتر بوده است؟

الف) قصیده و مثنوی (ب) مستزاد و چهارپاره (ج) قصیده و غزل (د) مثنوی و غزل

۷. همه گزینیه ها « سطح زبانی » نثر دوره بیداری را نشان می دهد ؛ به جز گزینیه ....

- الف) نثر دوره ساده و قابل فهم است (ب) بسیاری از لغات انگلیسی ، ترکی ، فرانسوی و ..... به نثر فارسی وارد شد.
ج) واژه ها و ترکیب های عربی نا آشنا کمتر می شود (د) لغات و اصطلاحات دینی و عرفانی در نثر وارد می شود.

۸. جاهای خالی را با واژه های مناسب پر کنید :

- الف) شاعرانی که به زبان مردم عادی شعر می گفتند به آرایه های بیانی و بدیعی و سنت های ادبی ..... پایبند بودند.
ب) شاخص ترین شاعران عصر بیداری که به دفاع از کارگران و ضعیفان توجه داشتند ، فرخی یزدی و ..... بودند.
۹. کدام گزینه ، از جمله موضوعاتی است که در کنار تعلیم و تربیت نوین و همگامی بسیار مورد توجه نویسندگان دوره بیداری قرار گرفته است؟

الف) دشمنی با استعمار و استبداد   ب) حقوق مدنی زنان   ج) آزادی طلبی   د) تجدد خواهی
۱۰. درست یا نادرست بودن جمله های زیر را مشخص کنید :

- الف) از نظر موسیقی و عروض ، گروه سنت گرا ، پایبندی والتزام کمتری به سنت های ادبی داشتند.
ب) باستان گرایی و علاقه فراوان به استفاده از واژه های کهن در زبان شعر دوره انقلاب اسلامی محسوس است
۱۱. یک مورد از ویژگی های زبانی نثر دوره بیداری را بنویسید .
۱۲. درست یا نادرست بودن جمله های زیر را مشخص کنید :

- الف) زبان و واژگان شعری در قصاید دوره انقلاب به سبک خراسانی نزدیک است.
ب) اندیشه حاکم بر داستان های دهه اول پس از پیروزی انقلاب ، ابتدا اجتماعی و در مرحله بعد سیاسی بود.
۱۳. بنیادی ترین تفکر و خواست مشروطه خواهان چه بود؟

الف) توجه به مردم   ب) تعلیم و تربیت جدید   ج) آزادی   د) قانون
۱۴. پرسش های کوتاه پاسخ :

- الف) نمونه ای از تخیلات سراینندگان پیشین را در اشعار کدام شاعر دوره بیداری می توان دید؟
ب) یکی از ضعف های تکنیکی در اغلب داستان های دوران مشروطه چیست؟
۱۵. کدام یک از موارد زیر، از عوامل «کم توجهی» کاربرد جمله ها و ترکیب های زبانی در شعر « دوره بیداری» نیست؟
الف) اغلب شاعران صرفاً به شکل و ظاهر، گرایش داشتند .
ب) برخی شاعران تسلط کافی برای ادبیات کهن نداشتند .
ج) شاعران برای آگاه سازی مردم و انتشار آثار در روزنامه ها ناگزیر بودند، به شتاب شعر بسرایند .
۱۶. در بیت زیر از « ملک الشعرا بهار»، کاربرد واژه مشخص شده، جزء کدام سطح از سبک شعر در «دوره بازگشت و بیداری» است؟

«بشکن در دوزخ و برون ریز   بادافره کفر کافری چند»

۱۷. کدام یک از عبارات های زیر بیانگر ویژگی « سطح ادبی» سبک نثر دوره بیداری است؟
الف) از ضعف های تکنیکی در اغلب داستان های دوران مشروطه، حضور راوی سوم شخص در بعضی صحنه های داستان است .
ب) بسیاری از نثرهای دوره بیداری به ویژه نثر داستانی به موضوع تنفر از خرافات می پردازد .
۱۸. کاربرد کدام یک از کلمات زیر، بیانگر توجه به «واژگان کهن» در سطح زبانی شعر عصر بیداری است؟

الف) وصال   ب) گلخن   ج) رنگین   د) آزادی
۱۹. سه مورد از درون مایه های «نثر» دوره بیداری را بنویسید.

۱. الف : سادگی   ب: طنز سیاسی - اجتماعی   ج: عارف قزوینی
۲. الف: عینیت گرایی (عینی بودن)   ب) مصنوع و فنی
۳. آزادی ، وطن ، قانون ، تعلیم و تربیت جدید ، توجه به مردم ، دانش ها و فنون نوین
۴. الف: نادرست   ب: درست   ج: نادرست
۵. الف: شعر نو   ب: کاهشی آشکار   ج: تأثیر بر عامه مردم
۶. الف) قصیده و مثنوی (
۷. گزینه « د » (لغات و اصطلاحات دینی و عرفانی در نثر وارد می شود).
۸. الف: کمتر   ب) ابوالقاسم لاهوتی
۹. گزینه « ب » (حقوق مدنی زنان)
۱۰. الف : نادرست   ب: درست
۱۱. ۱- واژه ها و ترکیب های عربی نا آشنا کمتر می شود ؛ ۲- به دلایل گوناگون بسیار از لغات انگلیسی، ترکی ، فرانسوی و ... به نثر فارسی وارد می شود ؛ ۳- بر خلاف نثر دوره های پیش ، عبارت های وصفی دور و دراز و لفظ پردازی های بی جا در نامه ها و نوشته های کاهشی آشکار می یابد . (ذکر یک مورد)
۱۲. الف) درست   ب) نادرست
۱۳. گزینه « د » (قانون)
۱۴. الف) میرزاده عشقی   ب) حضور راوی سوم شخص
۱۵. گزینه « الف » (اغلب شاعران صرفاً به شکل و ظاهر، گرایش داشتند .)
۱۶. زبانی
۱۷. گزینه « الف » (یکی از ضعفهای تکنیکی در اغلب داستانهای دوران مشروطه، حضور راوی سوم شخص است .)
۱۸. گزینه «ب» یا گلخن
۱۹. آزادی، وطن، قانون، تعلیم و تربیت جدید، توجه به مردم، دانش ها و فنون نوین (ذکر سه مورد)

درس پنجم اختیارات شاعری (۱): زبانی

پرسش ها :

۱. کدام یک از کلمات « تک هجایی » زیر ممکن است در صورت اضافه شدن به کلمه دیگری « کوتاه » شود؟
الف) رو   ب) سو   ج) جو   د) مو
۲. با توجه به بیت « شیرازی به دست آرد دل ما را   به خال هندویش بخشم سمرقند و بخارا را »
الف) اختیار « حذف همزه » در کدام هجای بیت صورت گرفته است؟
ب) « تغییر کمیت مصوت ها » را در هجاهای بیت مشخص کنید.
۳. واژه « دلآرم » را یک بار بدون حذف همزه و یک بار با حذف همزه ، تقطیع هجایی کنید .

۴. در تقطیع نمونه های زیر ، برای هر مورد کدام اختیار شاعری استفاده شده است ؟ نوع اختیار را بنویسید :

الف) جادویی « — U — »   ب) بهانه « — — U — »

۵. در بیت « هوای حوصله ام تا همیشه بارانی است   که مشّت سرخ من اکنون به وضع بحرانی است » چند « حذف همزه » وجود دارد؟

۶. نمونه های زیر ، به صورتی که بین دو کمانک تقطیع شده اند ، با کدام نوع اختیار شاعری مطابقت دارد؟

الف) نیاز من « — U — U — »   ب) تو گفתי « — — — »

۷. نشانه های هجایی این رکن عروضی « — U — — » چیست؟

۸. در کدام یک از ابیات زیر، هر سه اختیار زبانی (بلند تلفظ کردن مصوّت کوتاه - حذف همزه - کوتاه تلفظ کردن مصوّت بلند) به کار رفته است؟

الف) سعدی نظر از رویت کوتاه نکند هرگز   ور روی بگردانی، در دامت آویزد

ب) پس سوی کاری فرستاد آن دگر   تا از این دیگر شود او با خبر

۹. در کدام یک از واژگان بیت زیر، مصوّت بلند «ی» همواره کوتاه تلفظ می شود؟

« بیا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم   فلک را سقف بشکافیم و طرحی نو در اندازیم »

۱۰. برای هر یک از ابیات زیر، یکی از وزن های داخل کمانک را انتخاب کنید .

(ناهمسان - همسان یک پایه ای - همسان دولختی)

الف) بی تو در کلبه گدایی خویش   رنج هایمی کشیده ام که می پرس

ب) گفתי به غم بنشین یا از سر جان برخیز   فرمان برمت جانا، بنشینم و برخیزم

ج) نسیم صبح را گفتم که با او جانبی داری   کز آن جانب که او باشد، صبا عنبرفشان آید

۱۱. در بیت « در دام فتاده آهویی چند   محکم شده دست و پای در بند » :

الف) چرا مصوّت بلند / و / در کلمه « آهو » کوتاه تلفظ شده است؟

ب) شاعر در واژه « آهو » از کدام اختیار شاعری داخل کمانک مقابل، استفاده کرده است؟ (وزنی - زبانی)

ج) چند هجای کشیده (بدون توجه به اختیارات شاعری) در بیت وجود دارد؟

۱۲. در کدام یک از واژگان بیت زیر، مصوّت بلند «ی» ، همواره کوتاه است؟

« به دشت دل گیاهی جز گل رویت نمی روید   من این زیبا زمین را آزمودم میهن ای میهن ! »

۱۳. در بیت « پیش کمان ابرویش لابه همی کنم ولی   گوش کشیده است از آن گوش به من نمی کند » :

الف) شاعر در هجای هفتم مصراع اول بیت، از کدام اختیار « زبانی » استفاده کرده است؟

ب) وزن این بیت چیست؟

پاسخ ها:

۱. گزینه « ب » (سو)

۲. الف) مصراع اول ، هجای یازدهم (تا)   ب) ۱- مصراع اول ، هجای ۱۴ ؛ ۲- مصراع دوم هجای ۳ و

هجای ۱۲ « بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه » ۳- مصراع دوم ، هجای ۵ « کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند »

۳. بدون حذف همزه: دل - آ - رام (U - - -) ؛ با حذف همزه: د - لا - رام (U - - -)

۴. الف) در هجای دوم شاعر از اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند استفاده کرده است

ب) در هجای آخر شاعر از اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه بهره برده است .

۵. سه مورد: ۱- « بارانی است » هجای پایانی مصرع اول ؛ ۲- « من اکنون » هجای هفتم از مصراع دوم و

۳- « بحرانی است » هجای پایانی مصراع دوم .

۶. الف) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند « ی » در هجای اول، زبانی

ب) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه « ت » در هجای اول ، زبانی

۷. مستفعلن

۸. گزینه « ب » (در هجای دوم مصراع اول در کلمه « سو » کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند و در هجای سوم مصراع اول بلند

تلفظ کردن مصوت کوتاه و در هجای نهم مصراع اول و هجای سوم مصراع دوم حذف همزه به کار رفته است)

۹. بیا

۱۰. الف) ناهمسان   ب) همسان دولختی   ج) همسان یک پایه ای

۱۱. الف) چون بعد از مصوت بلند / و /، مصوت آمده است.   ب) زبانی   ج) چهار هجای کشیده

۱۲. گیاه   ۱۳. الف) تغییر کمیت مصوت یا کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند   ب) مفتعلن مفاعلهن / مفتعلن مفاعلهن

درس ششم   لف و نشر، تضاد و متناقض نما

پرسش ها :

۱. با توجه به ابیات زیر ، به پرسش ها پاسخ دهید :

۱- منعم مکن از دیدن قد و رخ و چشمش   من انس به سرو و گل و بادام گرفتم

۲- روی و چشمی دارم اندر مهر او   کاین گهر می ریزد آن زر می زند

الف) در کدام بیت « لف و نشر نامرتب » (مشوئش) به کار رفته است؟

ب) در چه صورتی « لف و نشر نامرتب » (مشوئش) ایجاد می شود؟

ج) به غیر از « لف و نشر » چه آرایه مشترکی در این دو بیت به کار رفته است؟

۲. در کدام یک از ابیات زیر آرایه « تضاد » وجود دارد؟

الف) فلک در خاک می غلتید از شرم سرافرازی   اگر می دید معراج ز پا افتادن ما را

ب) اینکه گاهی می زدم بر آب و آتش خویش را   روشنی در کار مردم بود مقصودم چه شمع

ج) ما با تو ایم و با تو نه ایم ؛ اینت بوالعجب   در حلقه ایم با تو و چون حلقه بر دریم

د) چیست این سقف بلند ساده بسیار نقش   هیچ دانا زین معما در جهان آگاه نیست

۳. انواع « لف و نشر » را در ابیات زیر مشخص کنید :

الف) گر دهدت روزگار ، دست و زبان زینهار   هر چه بدانی مگوی ، هر چه توانی مکن

ب) ذکر رخ و زلف تو دلم را   وردی است که صبح و شام دارد

۴. در هر یک از بیت های گروه «الف» کدام آرایه ادبی گروه «ب» به کار رفته است؟ (قسمت «ب» یک مورد اضافه است)

گروه الف: بیت ها	گروه ب: آرایه ادبی
(۱) هر کو نظری دارد با یار کمان ابرو (۲) به شهر عشق منم شهریار چون حافظ (۳) شاه ترکان سخن مدعیان می شنود (۴) مستانه کاش در حرم و دیر بگذری	الف) تلمیح ب) لف و نشر ج) متناقض نما د) مراعات نظیر ه) تضمین

۵. در ابیات زیر، بخش هایی را که نشان دهنده آرایه های «تضاد» و «تناقض» است، مشخص کنید و برای تشخیص هر مورد دلیل بیاورید:

الف) تأمل کنان در خطا و صواب   به از ژاژخایان حاضر جواب
 ب) چشم دل باز کن که جان بینی   و آن چه نادیدنی است آن بینی

۶. در بیت «اگر ز خلق ملامت و گرز کرده ندامت کشیدم، از تو کشیدم، شنیدم، از تو شنیدم»: الف) «لف دوم» و «نشر اول» را نشان دهید. ب) نوع «لف و نشر» را بنویسید.

۷. در کدام یک از ابیات آرایه «تناقض» و در کدام، آرایه «تضاد» دیده می شود؟ دلیل تشخیص خود را بنویسید:

الف) کی شود این روان من ساکن   این چنین ساکن روان که منم
 ب) شادی ندارد آن که ندارد به دل غمی   آن را که نیست عالم غم، نیست عالمی

۸. در بیت زیر آرایه «تناقض» را مشخص کنید و علت تشخیص خود را بنویسید:

«عجب مدار که در عین درد خاموشم   که درد یار پری چهره عین درمان است»

۹. با توجه به بیت زیر، به سؤال ها پاسخ دهید:

«منعم مکن از دیدن قد و رخ و چشمش   من انس به سرو و گل و بادام گرفتم»

الف) نوع «لف و نشر» را مشخص کنید.

ب) «لف دوم» و «نشر سوم» را بیابید و بنویسید.

۱۰. در بیت زیر کدام آرایه ادبی وجود ندارد؟

«گر ندیدی قبض و بسط عشق را   گریه مینا نگر خندیدن ساغر ببین»

الف) تضاد   ب) لف و نشر   ج) تشخیص   د) تناقض

۱۱. با توجه به بیت های زیر، به سوال ها پاسخ دهید:

۱- دل و کثورت جمع و معمور باد   ز ملکوت پراکندگی دور باد

۲- افروختن و سوختن و جامه دریدن   پروانه ز من، شمع ز من، گل ز من آموخت

الف) نوع «لف و نشر» بیت اول را تعیین کنید.

ب) در بیت دوم «لف سوم» و «نشر دوم» را بیابید و بنویسید.

۱۲. در کدام یک از بیت های زیر ، آرایه « متناقض نما » دیده می شود ؟ دلیل تشخیص خود را بنویسید :

الف) ز کوی یار می آید نسیم باد نوروزی / از این باد ار مدد خواهی چراغ دل برافروزی
ب) شکر ایزد که به اقبال کله گوشه گل / نخوت باد دی و شوکت خار آخر شد

۱۳. با ذکر یک دلیل ثابت کنید در بیت زیر آرایه « متناقض نما » به کار رفته است :

« ز کوی یار می آید نسیم باد نوروزی / از این باد ار مدد خواهی ، چراغ دل بر افروزی »

۱۴. هر یک از آرایه های « تضاد » و « متناقض نما » برای کدامیک از نمونه های زیر مناسب است ؟

الف) سخن در میان دو دشمن چنان گوی که اگر دوست گردند، شرم زده نباشی .

ب) ما در عصر احتمال به سر می بریم / در عصر شک و شاید / در عصر قاطعیت تردید / عصر جدید / عصری که هیچ اصلی / جز اصل احتمال، یقینی نیست .

۱۵. نوع هر یک از « لف و نشرها » ی بیت های زیر را بنویسید .

الف) از عفو و خشم تو دو نمونه است روز و شب وز مهر و کین تو دو نمونه است شاهد و سم

ب) روی و چشمی دارم اندر مهر او کاین گهر میریزد آنزَر میزند

۱۶. در بیت « افروختن و سوختن و جامه دریدن / پروانه ز من، شمع ز من، گل ز من آموخت »

الف) « لف اول » را بیابید. ب) نوع این « لف و نشر » را بنویسید .

۱۷. با ذکر دلیل ثابت کنید در بیت زیر آرایه « متناقض نما » به کار رفته است .

« می خورم جم غمی هر دم به شادی رخت / خرم آن کس کاو بدین غم شادمانی می کند »

۱۸. در بیت زیر، یک « لف » و یک « نشر » مربوط به آن را بنویسید.

« روی و چشمی دارم اندر مهر او / کاین گهر می ریزد آن زَر می زند »

۱۹. با توجه به شعر و نثر زیر، تفاوت آرایه های « تضاد » و « متناقض نما » را بنویسید.

الف) عصر جدید / عصری که هیچ اصلی / جز اصل احتمال، یقینی نیست.

ب) زمین را از آسمان نثار است و آسمان را از زمین غبار.

پاسخ ها:

۱. الف) بیت ۲ (روی: لف ۱ - چشم: لف ۲ / گهر: نشر ۱ - زَر: نشر ۲) ،

ب) اگر ارتباط لف ها با نشرها نامنظم باشد لف و نشر نامرتب خواهد بود .

ج) مراعات نظیر (قد ، رخ ، چشم / سرو ، گل ، بادام / روی ، چشم / گهر ، زَر)

۲. « ب »

۳. الف) مشووش یا نامرتب (دست: لف ۱ - زبان: لف ۲ / مگوی: نشر ۱ - مکن: نشر ۲)

ب) مرتب (رخ: لف ۱ - زلف: لف ۲ / صبح: نشر ۱ - شام: نشر ۲)

۴. ۱) د (مراعات نظیر) ۲) هـ (تضمین) ۳) الف (تلمیح) ۴) ب (لف و نشر)

۵. الف) خطا ، صواب : تضاد . چون دو امر متضادند

ب) مصرع دوم بیت دوم ، دیدن نادیدنی ها «تناقض»: این تضاد در یک امر است نه دو امر

۶. الف) ندامت؛ کشیدم (ب) نامرتب یا مشوش (ملامت: لف ۱ - ندامت: لف ۲ / کشیدم: نشر ۱ - شنیدم: نشر ۲)
۷. الف) تناقض (ب) تضاد؛ دلیل این که تضاد آوردن دو امر متضاد است؛ بدون آن که متناقض هم باشند، اما در متناقض نما، تضاد در یک امر است؛ نه دو امر؛ در حقیقت تناقض برانگیختن اعجاب است از راه خلاف عرف و عادت و منطق.
۸. درد عین درمان است. در تناقض تضاد در یک امر است نه دو امر، درد نمی تواند عین درمان باشد.
۹. الف) مرتب (قد: لف ۱ - رخ: لف ۲ - چشم: لف ۳ / سرو: نشر ۱ - گل: نشر ۲ - بادام: نشر ۳)
(ب) رخ: لف - بادام: نشر ۳
۱۰. گزینه «د» «تناقض»؛ (تضاد: قبض، بسط / گریه، خندیدن - لف و نشر: قبض: لف ۱، بسط: لف ۲ / گریه: نشر ۱، خندیدن: نشر ۲ - تشخیص: گریه مینا، خندیدن ساغر)
۱۱. الف) لف و نشر مرتب: (دل: لف ۱ - کشور: لف ۲ / جمع: نشر ۱ - معمور: نشر ۲)
(ب) جامه دریدن: لف ۳ - شمع: نشر ۲
۱۲. گزینه الف؛ باد خاموش کننده چراغ است اما در اینجا از باد مدد می خواهد که چراغ را روشن کند.
۱۳. زیرا تضاد در یک امر است نه دو امر (باد، چراغ را بر می افروزد): متناقض نما است.
۱۴. الف) تضاد (ب) متناقض نما
۱۵. الف) لف و نشر مرتب (ب) لف و نشر نامرتب (مشوش)
۱۶. الف) لف ۱: افروختن (ب) لف و نشر نامرتب (مشوش)
۱۷. با غم شادمانی کردن در کلام شاعر به شکل ادبی و هنرمندانه، تناقض دارد زیرا نمی توان با غم شادمانی کرد و این غیر ممکن است.
۱۸. روی (لف) زر می زند (نشر) یا: چشم (لف) گهر می ریزد (نشر)
۱۹. «تضاد» آوردن دو امر متضاد است، بدون آنکه متناقض هم باشند، اما در متناقض نما، تضاد در یک امر است؛ نه دو امر (یا ذکر مفاهیم مشابه)

درس هفتم تاریخ ادبیات قرن چهاردهم (دوره معاصرو انقلاب اسلامی)

پرسش ها:

۱. متن زیر چه کسی را معرفی می کند؟

« نام پدرش یوسف اعتصام الملک آشتیانی است اوج سخن او در قطعات اوست که در آن ها به شیوه «انوری» و «سنایی» توجه دارد. برخی از اشعارش به صورت «مناظره» میان دو انسان، جاندار یا شیء است او به مضامین اخلاقی، پند و اندرز هم توجه دارد.»

۲. جاهای خالی را با واژه های مناسب کامل کنید:

- الف) در عصر مشروطه بیشترین رویکرد نویسندگان به رمان های ..... بود.
- ب) جریان نوگرایی شعری نیما با سرایش ..... در سال ۱۳۶ تثبیت شد.

۳. هر یک از آثار در ستون «الف» به کدام یک از پدیدآوردندگان آن در ستون «ب» مربوط است؟ (یک مورد در ستون «ب» اضافی است.)

گروه الف: آثار	گروه ب: پدیدآوردندگان
الف) مدار صفر درجه ب) خسی در میقات	۱) جلال آل احمد ۲) اسماعیل فصیح ۳) احمد محمود

۴. «شهریار» از کدام شاعر غزل سرای نامی ایران، تاثیر فراوان پذیرفت است؟

الف) سعدی   ب) حافظ   ج) خواجه کرمانی   د) مولوی

۵. نام آثار در ستون «الف» را به پدیدآوردندگان آثار در ستون «ب» وصل کنید. (در ستون «ب» یک مورد اضافی است)

گروه الف: آثار	گروه ب: پدیدآوردندگان
الف) مدار صفر درجه ب) ضیافت ج) آخر شاهنامه	۱) مهدی اخوان ثالث ۲) احمد محمود ۳) سید علی موسوی گرمارودی ۴) سید مهدی شجاعی

۶. نام پدید آوردندگان آثار را در ستون «الف» به آثار در ستون «ب» وصل کنید. (در ستون «ب» یک مورد اضافی است)

گروه الف: پدیدآوردندگان	گروه ب: آثار
الف) سید علی موسوی گرمارودی ب) جلال آل احمد ج) محمد رضا سرشار	۱) اگه بابا بمیره ۲) تلخ و شیرین ۳) گوشواره عرش ۴) خسی در میقات

۷. نام آثار در ستون «الف» را به پدیدآوردندگان آثار در ستون «ب» وصل کنید. (در ستون «ب» یک مورد اضافی است)

گروه الف: آثار	گروه ب: پدیدآوردندگان
الف) ملاقات در شب آفتابی ب) مدیر مدرسه ج) آتش خاموش	۱) حسن مقدم ۲) سیمین دانشور ۳) علی مؤذنی ۴) جلال آل احمد

۸. نام آثار در ستون «الف» را به پدیدآوردندگان آثار در ستون «ب» وصل کنید. (در ستون «ب» یک مورد اضافی است)

گروه الف: آثار	گروه ب: پدیدآوردندگان
الف) منظومه «حیدر بابایه سلام» ب) جعفر خان از فرنگ برگشته ج) در کوچه آفتاب	۱) حسن مقدم ۲) قیصر امین پور ۳) محمد حسین بهجت تبریزی ۴) موسوی گرمارودی

۹. « شعر نو تغزلی » در کدام دوره ادبیات معاصر به گسترده ترین جریان های زمان خود تبدیل شد؟

الف) دوره دوم (ب) دوره چهارم (ج) دوره سوم (د) دوره اول

۱۰. موضوع منظومه منظومه « حیدر بابایه سلام » سروده « استاد شهریار » چیست؟

۱۱. کدام یک از عبارات های زیر ویژگی « ادبی » و کدام یک ویژگی « زبانی » شعر « ادبیات معاصر » است؟

الف) لغات و ترکیبات امروزی و جدید وارد شعر شده است.

ب) صور خیال جدید و نو هستند و تکرار تصاویر شاعران دوره قبل نیستند .

۱۲. متن زیر، کدام اثر ادبی را معرفی می کند؟

« این کتاب در برگزیده داستان « زری و یوسف » و اوضاع اجتماعی مردم فارس در خلال جنگ جهانی دوم است. « سیمین

دانشور »، با این اثر به اوج نویسندگی خود رسید .»

۱۳. او از جمله نویسندگان معروف عصر انقلاب است که در عرصه داستان کوتاه، داستان بلند، رمان، نمایشنامه و فیلمنامه

قلم می زند. وی در حوزه ادبیات دفاع مقدس نیز رویکردی خاص و عمیق به مسائل دارد. « ملاقات در شب آفتابی » از آثار

اوست .

۱۴. واژه درست را از داخل کمانک انتخاب کنید .

الف) صبای کاشانی پرچمدار بازگشت ادبی است. از آثار او می توان به (منشآت - خداوندنامه) اشاره کرد .

ب) نثر فارسی تحت تأثیر آثاری که در دوره بیداری از زبانهای اروپایی ترجمه می شد، به (تکلف - سادگی) گرایید .

ج) نیما یوشیج در (ققنوس - افسانه) تغییراتی در اصول و ضوابط شعر سنتی ایجاد کرد .

۱۵. کدام یک از موارد زیر درست است؟

الف) « همسایه ها » نوشته « هوشنگ گلشیری »

ب) « دهکده پر ملال » نوشته « امین فقیری »

۱۶. تکریم شهید و فرهنگ شهادت با تکیه بر ..... ملی و تاریخی یکی از درون مایه های شعر در دوره انقلاب اسلامی است .

الف) داستان های (ب) سروده های (ج) اسطوره های (د) روایت های

۱۷. نثر پرشتاب و بریده بریده ..... را با عنوان « نثر تلگرافی » یاد می کنند .

الف) اسماعیل فصیح (ب) جلال آل احمد (ج) محمود دولت آبادی (د) هوشنگ گلشیری

۱۸. کدام یک از جملات زیر، درست است؟

الف) شاعران جریان « سمبولیسم اجتماعی » یا « شعر نو حماسی » بیشتر به مسائل سیاسی، اجتماعی، مشکلات و

آرمانهای مردم توجه دارند .

ب) « سید محمدعلی جمالزاده » را با مجموعه داستان « تلخ و شیرین » آغازگر داستان نویسی فارسی به شیوه نوین می دانند.

۱۹. یک اثر از « مهدی اخوان ثالث » نام ببرید .

۲۰. کدام یک از موارد ستون « ب » به جملات ستون « الف » مربوط است. (یک مورد در ستون « ب » اضافی است.)

گروه الف	گروه ب
۱) روح حماسی اشعار دوران مقاومت که با موجی از عرفان آمیخته شده است، موجب تحول و دگرگونی زبان و ..... می شود .	الف) رمان نویسی ب) ترجمه داستان ج) محتوای شعر
۲) سالهای پس از جنگ، دوران اوج شکوفایی ..... در ایران بود .	

۲۱. کتاب «دستور زبان عشق» اثر کیست؟

۲۲. نام یکی از آثار هر یک از شخصیت های زیر را بنویسید.

الف) سیمین دانشور
ب) سیدعلی موسوی گرمارودی

۲۳. واژه مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید.

الف) در قصیده به سبک ناصر خسرو به روانی و لطافت سعدی شعر می سراید. اوج سخنش در قطعات اوست. برخی از

اشعار او به صورت مناظره میان دو انسان، جاندار یا شیء است. (پروین اعتصامی - میرزاده عشقی)

ب) در داستان نویسی دهه شصت، اغلب نویسندگان موفق (نسل جوان - پیش کسوتان) هستند.

۲۴. کدام یک از جملات زیر درست نیست؟

الف) اولین کنگره نویسندگان و شاعران ایران در تیرماه ۱۳۲۵ تشکیل شد و نیما در آنجا شعر «آی آدم ها» را خواند.

ب) تصرف نیما در ماهیت شعر معاصر و ارائه ماهیتی کهن از آن، به تغییر در قالب و ویژگی های شاعران قدیم انجامید.

پاسخ ها:

۱. پروین (رخشنده) اعتصامی

۲. الف) تاریخی
ب) ققنوس

۳. الف) احمد محمود
ب) جلال آل احمد

۴. حافظ

۵. الف) احمد محمود
ب) سید مهدی شجاعی
ج) مهدی اخوان ثالث

۶. الف) ۳: (گوشواره عرش)
ب) ۴: (خسی در میقات)

۷. الف) ۳: (علی مؤذنی)
ب) ۴: (جلال آل احمد)
ج) ۲: (سیمین دانشور)

۸. الف) ۳: (سید محمد حسین بهجت تبریزی)
ب) ۱: (حسن مقدم)
ج) ۲: (قیصر امین پور)

۹. گزینه «ج»: (دوره سوم)

۱۰. شاعر در این منظومه با شیفتگی تمام از اصالت فرهنگی و زیبایی های روستای زادگاهش یاد می کند.

۱۱. الف) زبانی
ب) ادبی

۱۲. سووشون

۱۳. علی مؤذنی

۱۴. الف) خداوندنامه
ب) سادگی
ج) ققنوس

۱۵. ب: («دهکده پر ملال» نوشته امین فقیری)

۱۶. گزینه «ج»: (اسطوره های)

۱۷. گزینه «ب»: (جلال آل احمد)

۱۸. گزینه «الف»: (شاعران جریان «سمبولیسم اجتماعی» یا «شعر نو حماسی» بیشتر به مسائل سیاسی، اجتماعی،

مشکلات و آرمان های مردم توجه دارند.)

۱۹. آخر شاهنامه - زمستان - از این اوستا (ذکر یک مورد کافی است) (اگر دانش آموز آثار دیگر شاعر از جمله کتاب « در حیات کوچک پاییز در زندان» یا «ارغنون» ذکر نموده، نمره تعلق می گیرد.)

۲۰. (۱) محتوی شعر (۲) رمان نویسی

۲۱. قیصر امین پور

۲۲. الف) آتش خاموش، شهری چون بهشت، سووشون یا هر اثر درست دیگر (یک مورد)

ب) صدای سبز، خواب ارغوانی، برآشفتن گیسوی تاک، گوشواره عرش یا هر اثر درست دیگر (یک مورد)

۲۳. الف) پروین اعتصامی ب) پیش کسوتان

۲۴. گزینه «ب» یا تصرف نیما در ماهیت شعر معاصر و ارائه ماهیتی کهن از آن، به تغییر در قالب و ویژگی های سخن شاعران قدیم انجامید.

درس هشتم اختیارات شاعری (۲): وزنی

پرسش ها:

۱. با توجه به بیت زیر به پرسش ها پاسخ دهید:

«یاد باد آن که ز ما وقت سفر یاد نکرد / به وداعی دل غم‌دیده ما شاد نکرد»

الف) «اختیار زبانی» مصراع اول را مشخص کنید.

ب) در رکن اول بیت، کدام اختیار «وزنی» به کار رفته است؟

۲. اختیار «وزنی» بیت: «سرو را مانی ولیکن سرو را رفتار نه / ماه را مانی ولیکن ماه را گفتار نیست» را بنویسید.

۳. پس از تقطیع هجایی بیت زیر «دو اختیار وزنی» به کار رفته در آن را پیدا کنید و بنویسید:

«په که ز بهر سخن برنگشاید زبان / گر نتواند که مرد سخن به پایان برد»

۴. با توجه به بیت «کیسه هنوز فربه است، با تو از آن قوی دلم / چاره چه خاقانی اگر، کیسه رسد به لاغری»:

الف) در کدام رکن بیت اختیار «وزنی» صورت گرفته است؟ نوع آن چیست؟

ب) کاربرد این قابلیت، تنها در چه وزن هایی رخ می دهد؟

۵. پس از تقطیع هجایی بیت زیر، جاهای معادل در دو مصراع را مقایسه کنید و دو اختیار «وزنی» به کار رفته در بیت را

بیابید و در مورد آن بنویسید: «چرخ بر هم زخم از غیر مرادم گردد / من نه آنم که زبونی کشم از چرخ فلک»

۶. با توجه به جمله های زیر، مورد درست را از داخل پرانتز انتخاب کنید:

الف) در مصراع: «همه کارم ز خودکامی به بدنامی کشید آخر» شاعر از اختیار زبانی (بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه -

کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند) استفاده کرده است.

ب) با توجه به علامت های هجایی، رکن «سوی دلم» (U - U -) شاعر از اختیارات وزنی قلب-ابدال استفاده کرده است؟

۷. واژه های «که» (U) و «نیست» (U -) در کجای مصراع با کلمه «بد» (-) برابر است؟ این اختیار از کدام نوع است؟

۸. پس از تقطیع هجایی و تعیین وزن بیت زیر، اختیارات «وزنی» به کار رفته در آن را بنویسید؟

«دست در دامن مولا زد در / که علی بگذر و از ما بگذر»

۹. با توجه به بیت: « کیسه هنوز فربه است، با تو از آن قوی دلم / چاره چه خاقانی اگر، کیسه رسد به لاغری »

(الف) در چندمین رکن مصراع دوم به جای « مفاعِلن (U - U -) »، « مفعِلن (- U U -) » آمده است؟
(ب) نام این اختیار شاعری « وزنی » چیست؟

۱۰. بیت « چو بشنوی سخن اهل دل مگو که خطاست سخن شناس نه‌ای جان من خطا اینجاست » را :

(الف) تقطیع هجایی کنید . (ب) نشانه های هجایی آن را بگذارید .

(ج) وزن بیت را بنویسید . (د) در رکن پایانی مصراع دوم، کدام اختیار شاعری « وزنی »، به کار رفته است؟

۱۱. در کدام رکن از بیت « چو بشنوی سخن اهل دل مگو که خطاست سخن شناس نه‌ای جان من خطا اینجاست » اختیار شاعری « ابدال » به کار رفته است؟

۱۲. بیت: « یاد باد آن که ز ما وقت سفر یاد نکرد به وداعی دل غمدیده ما شاد نکرد »

(الف) تقطیع هجایی کنید. (ب) نشانه های هجایی آن را بگذارید. (ج) وزن بیت را بنویسید .

۱۳. در کدام بیت اختیار « وزنی » به کار رفته است؟

(الف) به صد جان ارزد آن رغبت که جانان

(ب) سرو را مانی ولیکن سرو را رفتار نه

(ج) همه کارم ز خود کامی به بدنامی کشید آخر

۱۴. با توجه به بیت « می‌کوش به هر ورق که خوانی

(الف) بیت را تقطیع هجایی کنید.

(ب) نشانه های هجایی آن را بگذارید.

(ج) کدام اختیار وزنی در بیت به کار رفته است؟

(د) وزن بیت چیست؟

پاسخ ها:

۱. (الف): امکان حذف همزه (در هجای چهارم مصراع اول : یا / د / با / دان)

(ب) آوردن « فاعلتن » به جای « فاعلاتن »

۲. بلند بودن هجای پایان مصراع ها (هجای پایانی مصراع ها چه کوتاه باشد، چه کشیده ، همواره بلند به حساب می آید و با

علامت (—) نشان داده می شود) - (ن ، نیست : هر دو بلند محسوب می شود)

۳.

به	ک	ز	به	ر	س	خن	بر	ن	گ	شا	ید	ز	بان
—	U	U	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	—
گر	ن	ت	وا	ند	ک	مرد	س	خن	ب	پا	یان	ب	رد
—	U	U	—	—	U	—	U	—	U	—	—	U	—
مفعِلن			فاعلن			مفعِلن / مفاعِلن			فاعلن				

۱- بلند بودن هجای پایان نیم مصرع دوم مانند پایان مصراع

۲- اختیار قلب (آوردن « مفاعِلن » به جای « مفعِلن » در رکن سوم مصراع دوم)

۴. (الف) رکن دوم مصراع دوم. قلب (ب) مفعِلن و مفاعِلن

۵.

چر	خ	بر	هم	ز	ن	مر	غی	ر	م	را	دم	گر	دد	
—	U	—	—	U	—	—	—	U	U	—	—	—	—	
من	ن	آ	نم	ک	ز	بو	نی	ک	ش	مز	چر	خ	ف	لک
—	U	—	—	U	—	—	—	U	U	—	—	U	U	—
فاعلاتن			فاعلاتن				فاعلاتن				فعلن / فع لن			

۱- در رکن اول هر دو مصراع آوردن « فاعلاتن » به جای « فعاتن »

۲- در رکن پایانی « ابدال » : آوردن « فع لن » به جای « فَعَلَن » (به جای دو هجای کوتاه کنار هم یک هجای بلند آورده)

۶. الف) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (ب) قلب

۷. در هجای پایان مصراع یا پایان نیم مصراع در وزن های دولختی - اختیار وزنی

۸.

دس	ت	در	دا	م	ن	مو	لا	زد	در	
—	U	—	—	U	—	—	—	—	—	
ک	ع	لی	بگ	ذ	ر	از	ما	م	گ	ذر
—	U	—	—	U	—	—	—	U	U	—
فاعلاتن / فاعلاتن			فاعلاتن				فعلن / فع لن			

۱- در رکن اول مصراع اول آوردن « فاعلاتن » به جای « فعاتن »

۲- در رکن پایانی مصراع اول « ابدال » : آوردن « فع لن » به جای « فَعَلَن » (به جای دو هجای کوتاه کنار هم یک هجای بلند آورده)

بلند آورده

۹. الف) دومین رکن (ب) قلب

۱۰.

چ	بش	ن	وی	س	خ	ن	اه	ل	دل	م	گو	ک	خ	طاست
—	U	—	—	U	U	U	—	U	—	—	—	U	U	—
س	خن	ش	نا	س	ن	ای	جا	ن	من	خ	طا	این	جاست	—
—	U	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	—	—	—
مفاعن			فاعلاتن				مفاعن				فعلن / فع لن			

ج) وزن بیت: مفاعن / فعاتن / مفاعن / فعلن

د: ابدال : آوردن « فع لن » به جای « فَعَلَن » (به جای دو هجای کوتاه کنار هم یک هجای بلند آورده)

۱۱. رکن پایانی مصراع دوم

۱۲.

یا	د	با	دان	ک	ز	ما	وق	ت	س	فر	یا	د	ن	کرد
—	U	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	U	—

د	د	د	د	د	د	د	د	د	د
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
فعلن	فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن

ج) وزن بیت: فعلاتن / فعلاتن / فعلاتن / فعلن

۱۳. گزینه «ب» یا: سرو را مانی ولیکن سرو را رفتار نه ماه را مانی ولیکن ماه را گفتار نیست.

نی	خا	ک	رق	و	هر	ش ب	کو	می	الف) تقطیع هجایی
—	—	U	—	U	—	U U	—	—	ب) نشانه های هجایی
نی	دا	م	ما	ت	را	نش	دا	کان	الف) تقطیع هجایی
—	—	U	—	U	—	—	—	—	ب) نشانه های هجایی

ج) ابدال (د) مستفعل فاعلاتن فع لن یا مفعول مفاعیل فاعولن (دو وزنی است)

درس نهم اغراق، ایهام و ایهام تناسب

پرسی ها:

۱. در هر یک از نمونه های گروه «الف» کدام آرایه ادبی گروه «ب» به کار رفته است؟ (در قسمت «ب» یک مورد اضافه است)

گروه الف: نمونه ها	گروه ب: آرایه ادبی
۱) هرگز وجود حاضر غایب شنیده ای	الف) ایهام
۲) اگر سنت اوست نو آوری	ب) اغراق
۳) دل و کشورت جمع و معمور باد	ج) متناقض نما
۴) آن فرومایه هزار من سنگ بر دارد و طاقت یک حرف نمی آرد.	د) تضمین
	ه) لف و نشر

۲. کدام یک از عبارات های زیر درست و کدام نادرست است؟

الف) در بیت: «حافظ از جور تو، حاشا که بگرداند روی آرایه «تضمین» وجود دارد.

ب) آرایه بیت: «سر من مست جملات، دل من خام خیالت / گهر دیده نثار کف دریای تو دارد»: «متناقض نما» است.

ج) در شعر: «می شناسمت / چشم های تو میزبان آفتاب صبح سبز باغ هاست / می شناسمت» آرایه «اغراق» وجود دارد.

د) بیت: «نه خدا توانمش خواند، نه بشر توانمش گفت / متحیرم چه نامم شه ملک لافتی را» آرایه «تلمیح» ندارد.

۳. در بیت: «روی خوبت آیتی از لطف بر ما کشف کرد / زان زمان جز لطف و خوبی نیست در تفسیر ما»

الف) کدام واژه، آرایه «ایهام تناسب» به وجود می آورد؟

ب) دو معنی این واژه را بنویسید.

ج) این واژه با کدام یک از کلمات بیت «تناسب» دارد؟

۴. آرایه های شاخص هر بیت را از کمانک مقابل آن بیابید و بنویسید :

الف) ز دیوارها خشت و از بام سنگ به کوی اندرون تیغ و تیر و خدنگ (اغراق - مراعات نظیر)
ب) باز آی که در غم تو ما را چشمی و هزار چشمه آب است (مراعات نظیر - اغراق)

۵. کدام آرایه ادبی، مناسب ترین ابزار برای تصویر آفرینی در حماسه است؟ این آرایه را در بیت زیر بیابید :

« چو بوسید پیکان سر انگشت اوی گذر کرد بر مهره پشت اوی »

۶. در شعر زیر، کدام واژه دارای «ایهام» است؟ معانی آن را بنویسید :

« ناگهان انگار / بر لب آن چاه / سایه ای را دید / او شغاد آن نابردار بود ».

۷. با توجه به «ایهام تناسب» به کار رفته در بیت زیر :

« ز شور عشق، دل خویش چون سبک سازیم نمک جدا به چه تدبیر از این کباب کنیم »

الف) واژه «شور» در این بیت به معنی ..... است و معنی دیگر آن ..... است.

ب) در معنایی که مورد نظر نیست، واژه شور با ..... تناسب دارد.

۸. در بیت « نگران با من ایستاده سحر / صبح می خواهد از من / کز مبارک دم او آورم این قوم به جان باخته را / بلکه خبر »؛

کلمه « نگران » ایهام دارد؛ معانی مختلف آن را بنویسید .

۹. در بیت « چون شبم اوفتاده بدم پیش آفتاب مهرم به جان رسید و به عیوق بر شدم »

الف) در کدام واژه آرایه «ایهام تناسب» به کار رفته است؟

ب) واژه مورد نظر با کدام کلمه « تناسب » دارد؟

۱۰. در بیت « پرستش به مستی است در کیش مهر / برون اند زین جرگه هوشیار » واژه « مهر » در معنای « عشق و

مهرورزی » پذیرفتنی است و دارای آرایه ..... است؛ معنی دیگر آن با واژه های ..... و ..... تناسب دارد.

۱۱. در بیت « اگر سنت اوست نو آوری نگاهی هم از نو به سنت کنیم »؛ واژه « از نو » ایهام دارد، معانی مختلف آن را

بنویسید .

۱۲. در بیت « خانه زندان است و تنهایی ضلال هر که چون سعدی گلستانیش نیست »

الف) در کدام واژه، آرایه «ایهام» به کار رفته است؟ ب) معانی مختلف این واژه را بنویسید .

۱۳. در بیت « چنان سایه گسترد بر عالمی که زالی نیندیشد از رستمی »:

الف) در کدام واژه آرایه «ایهام تناسب» به کار رفته است؟

ب) واژه مورد نظر با کدام کلمه تناسب دارد؟

۱۴. در بیت « پرستش به مستی است در کیش مهر برون اند زین جرگه هشیارها »:

الف) کدام واژه، آرایه «ایهام تناسب» پدید آورده است؟

ب) این واژه با کدام کلمه در بیت « تناسب » دارد؟

۱۵. آرایه مشترک ابیات زیر چه نام دارد؟

الف) بگذار تا بگیریم چون ابر در بهاران کز سنگ ناله خیزد روز وداع یاران

ب) دلم گرفته از این روزها دلم تنگ است میان ما و رسیدن هزار فرسنگ است

۱۷. در بیت: «اگر سنّت اوست نوآوری نگاهی هم از نو به سنّت کنیم»:

الف) واژه «از نو» آرایه ..... پدید آورده است .

ب) دو معنای این واژه را با توجه به بیت بنویسید .

۱۷. در بیت: «روی خوبت آیتی از لطف بر ما کشف کرد زان زمان جز لطف و خوبی نیست در تفسیر ما»

الف) کدام واژه، آرایه «ایهام تناسب» را به وجود آورده است؟

ب) این واژه با کدام کلمه در بیت، «تناسب» برقرار کرده است؟

۱۸. با توجه به بیت «گر هزار است بلبل این باغ همه را نغمه و ترانه یکی است» به پرسش‌ها پاسخ دهید:

الف) در کدام واژه، آرایه «ایهام تناسب» به کار رفته است؟

ب) معانی مختلف این واژه را بنویسید.

ج) این واژه، با کدام یک از واژه‌های بیت، تناسب دارد؟ (یک مورد)

۱۹. در ابیات زیر، دو آرایه مشترک بیابید.

۱) بی مهر رخت روز مرا نور نمانده است وز عمر مرا جز شب دیجور نمانده است

۲) چون جام شفق موج زند خون به دل من با این همه دور از تو مرا چهره زردی است

پاسخ‌ها:

۱. ج: (حاضر غایب)

۲. الف: (از نو: دوباره / از قالب شعر نو)

۳. هـ: (دل، جمع / کشور، معمور: «آباد»)

۴. ب: (کسی نمی تواند هزار من سنگ را بردارد)

۲. الف) درست (ب) نادرست (ج) درست (د) درست

۳. الف) آیت (ب) نشانه، آیه (ج) تفسیر

۴. الف) مراعات نظیر: (دیوار، خشت، سنگ / تیغ، تیر، خدنگ) (ب) اغراق: (چشمی که هزار چشمه آب داشته باشد)

۵. اغراق: همین که نوک تیر به سرانگشت رستم رسید از مهره پشت اشکبوس گذر کرد (سرعت تیراندازی)

۶. نابردار: ۱- برادر ناتنی؛ ۲- ناجوانمرد، نامرد

۷. الف) غوغا و هیجان نمکین، پرنمک (ب) نمک

۸. ۱- نگریستن؛ ۲- نگران و مضطرب

۹. الف) مهر (ب) آفتاب یا عیوق (نام ستاره ای است) [مهر: الف) محبت - ب) خورشید]

۱۰. «ایهام تناسب» واژه‌های: کیش و پرستش

۱۱. ۱- دوباره؛ ۲- قالب شعر نو

۱۲. الف) گلستان (ب) ۱- باغ و گلزار؛ ۲- کتاب گلستان سعدی

۱۳. الف) زال: (۱- نام پدر رستم؛ ۲- پیر سفید موی) (ب) رستم

۱۴. الف) مهر (ب) پرستش

۱۵. اغراق

۱۶. الف) ایهام (ب) ۱- دوباره ۲- جدید

۱۷. الف) آیت (ب) تفسیر
 ۱۸. الف) هزار (ب) عدد هزار - بلبل (ج) بلبل، باغ، نغمه، ترانه (ذکر یک مورد کافی است)
 ۱۹. ایهام، تشبیه (به هر آرایه‌ مشترک دیگر هم نمره تعلق می‌گیرد).

درس دهم سبک شناسی دوره معاصر و انقلاب اسلامی

پرسش‌ها:

۱. دو مورد از ویژگی‌های «فکری» شعر انقلاب اسلامی را بنویسید
۲. در شعر سنتی دوره انقلاب اسلامی، تقلید و تمایل به کدام سبک‌های شعری زیاد است؟
۳. همه گزینیه‌ها «سطح ادبی» شعر انقلاب اسلامی را نشان می‌دهد، به جز گزینیه... ..
- الف) در این دوره قالب‌های سنتی مورد توجه قرار گرفت و شیوه‌نیمایی به ویژه در میان جوانان تا حدودی از رونق افتاد.
 ب) موضوع شعر محدود نیست و بسیار تنوع دارد و شاعر برای انتخاب موضوع آزاد است.
 ج) در سال‌های نخستین، شعر این دوره از تمثیل و نمادگرایی، کمتر بهره گرفته است.
 د) گرایش به خیال‌بندی، شعر برخی شاعران این دوره را گاه به شعر بیدل و صائب نزدیک کرده است.
۴. چرا در ادبیات معاصر تا انقلاب اسلامی، واحد شعر بیشتر «بند» است نه «بیت»؟
۵. همه گزینیه‌ها «سطح ادبی» شعر ادبیات معاصر تا انقلاب اسلامی را نشان می‌دهد، به جز گزینیه...
 الف) علاوه بر قالب‌های سنتی، قالب نیمایی و سپید پر کاربرد است.
 ب) صور خیال، جدید و نو هستند و تکرار تصاویر شاعران دوره‌های قبل نیستند.
 ج) گرایش به نماد در تصاویر شعری بیشتر می‌شود.
 د) معشوق در ادبیات معاصر مانند دوره‌های آغازین شعر فارسی زمینی است.
۶. هر یک از ویژگی‌های زیر، مربوط به کدام یک از قلمروهای سه‌گانه «شعر انقلاب اسلامی» است؟
 الف) آشنایی زدایی و روی آوردن به ترکیب‌های بدیع و بی‌سابقه.
 ب) بعد از پیروزی انقلاب، قالب‌های سنتی مورد توجه قرار گرفت.
 ۷. در سطح فکری شعر دوره انقلاب، وضعیت حماسه و عرفان چگونه است؟
 ۸. واژه درست را از داخل کمانک انتخاب کنید:
- الف) زبان‌واژگان شعری در قصاید دوره انقلاب به سبک (خراسانی - هندی) نزدیک است.
 ب) مخاطب شعر در ادبیات معاصر (روشنفکران - عامه مردم) هستند.
۹. هر یک از موارد زیر مربوط به کدام ویژگی «زبانی - ادبی - فکری» شعر «ادبیات دوره معاصر تا انقلاب اسلامی» است؟
 الف) جمله‌بندی‌های ساده در شعر معاصر کاملاً چشمگیر است.
 ب) مدح و ذم و هجو در شعر این دوره بسیار کم است.
 ج) گرایش به «نماد» در تصاویر شعری بیشتر می‌شود.

۱۰. در جاهای خالی، کلمات مناسب بنویسید .

الف) اندیشه حاکم بر داستان های دهه اول پس از پیروزی انقلاب، ابتدا سیاسی و در مرحله بعد، ..... است .
ب) در شعر سنتی دوره انقلاب اسلامی تقلید از سبک عراقی و ..... و تمایل به آنها زیاد است .
۱۱. کدام یک از ویژگی های زیر « وجه اشتراک » سطح زبانی شعر « دوره بازگشت و بیداری » و « دوره معاصر تا انقلاب اسلامی » است؟

الف) کم توجهی کاربرد جمله ها و ترکیبات زبانی در شعر
ب) آشنایی زدایی زبانی و روی آوردن به ترکیبات بدیع
ج) سادگی و روانی زبان شعر

۱۲. هر یک از جملات زیر، مربوط به کدام یک از ویژگی های (زبانی - ادبی - فکری) است؟

الف) در دهه هشتاد شاهد داستنانک نویسی (مینی مال) و مدرن نویسی هستیم .

ب) موضوع شعر در ادبیات معاصر، محدود نیست و بسیار تنوع دارد و شاعر برای انتخاب موضوع آزاد است .

۱۳. هر یک از جملات زیر، مربوط به کدام یک از ویژگی های (زبانی - ادبی - فکری) است؟

الف) دشمنی با استعمار و استبداد، در نثر روزنامه ای عصر بیداری بسیار مورد توجه قرار گرفته است.

ب) در دوره معاصر، گرایش به نماد در تصاویر شعری بیشتر می شود.

ج) با انقلاب اسلامی و وقوع جنگ تحمیلی، بسیاری از واژه های مربوط به فرهنگ ایثار و شهادت و مبارزه و مقاومت وارد زبان داستان این دوره شد.

د) گرایش به خیال بندی، شعر برخی شاعران دوره انقلاب اسلامی را گاه به شعر بیدل و صائب نزدیک کرده است.

۱۴. کدام یک از موارد ستون «ب» به جملات ستون «الف» مربوط است؟ (یک مورد در ستون «ب» اضافی است)

گروه الف	گروه ب
۱) در شعر ادبیات معاصر، انتخاب وزن، متناسب با لحن..... گفتار و زبان شعر است.	مصنوع
۲) گونه های نثر فنی و ..... در نثر ادبیات دوره معاصر جایگاهی ندارد.	بینابین
۳) در نثر دوره انقلاب اسلامی ، زبان داستان ها به ویژه در زمان جنگ بیشتر ..... است.	عامیانه
	طبیعی

پاسخ ها:

۱. شاعران به مفاهیم و مضامین اسلامی به ویژه فرهنگ عاشورایی توجه نمودند. - روح حماسه و عرفان در شعر این دوره آشکار است. تلفیق این دو را در غزل حماسی انقلاب می توان دید. - روی آوردن به مفاهیم انتزاعی در شعر این دوره آشکار است. - یکی از اصلی ترین درون مایه های شعر این دوره فرهنگ دفاع مقدس است .

۲. سبک عراقی و خراسانی

۳. ب) موضوع شعر محدود نیست و بسیار تنوع دارد و شاعر برای انتخاب موضوع آزاد است .

۴. زیرا رواج شعر نونیمایی و سنت شکنی هادر قالب شعر و موسیقی و قافیه ، مقبول طبع بسیاری قرار گرفت، واحد شعر بیشتر به جای بیت ، بند شد .

۵. (د) معشوق در ادبیات معاصر مانند دوره های آغازین شعر فارسی زمینی است .
۶. الف) زبانی (ب) ادبی
۷. روح حماسه و عرفان در شعر این دوره آشکار است . در حماسه، بُعد زمینی غلبه دارد و در عرفان بُعد آسمانی .
۸. الف) خراسانی (ب) عامه مردم
۹. الف) زبانی (ب) فکری (ج) ادبی
۱۰. الف) اجتماعی (ب) خراسانی
۱۱. گزینه «ج»: (سادگی و روانی زبان شعر)
۱۲. الف) ادبی (ب) فکری
۱۳. الف) فکری (درس چهارم) (ب) ادبی (ج) زبانی (د) ادبی
۱۴. ۱) طبیعی ۲) مصنوع ۳) عامیانه

درس یازدهم وزن در شعر نیمایی

پرسش ها :

۱. با توجه به قسمت مشخص شده در شعر زیر، به پرسش های مربوط به آن پاسخ دهید :
- « و به آنان گفتم / هر که در حافظه چوب ببیند باغی ، / صورتش در وزش بیشه شور ابدی خواهد ماند / هر که با مرغ هوا دوست شود / خوابش آرام ترین خواب جهان خواهد بود. »
- الف) چند پایه آوایی وجود دارد ؟ (ب) یک هجای کشیده بیابید و بنویسید .
۲. پس از تعیین پایه های آوایی ، « وزن » مصراع اول را بنویسید :
- « در چه هنگامی بگویم من ؟ / یک نفر در آب دارد می کند بیهوده جان قربان ؟ »
۳. « پایه های آوایی » و « وزن » یک مصراع از بیت زیر را تعیین کنید و نام « بحر » آن را بنویسید :
- « به سوزی ده کلام را روایی / کز آن گرمی کند آتش گدایی »
۴. بیت زیر در کدام « بحر عروضی » سروده شده است ؟
- « بیا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم / فلک را سقف بشکافیم و طرحی نو در اندازیم »
- الف) بحر هزج مسدس سالم (ب) بحر هزج مثنی سالم
- ج) بحر هزج مسدس محذوف (د) بحر هزج مثنی محذوف
۵. شعر زیر ، در چه قالبی سروده شده است ؟ دو مورد از ویژگی این نوع شعر را بنویسید :
- « چون درختی در صمیم سرد و بی ابر زمستانی / هر چه از فر بلوغ گرم تابستان و میراث بهارم بود ؛ / هر چه یاد و یادگارم بود / ریخته است . »
۶. بیت « دریای هستی دم به دم / در چرخ و تاب و پیچ و خم » در بحر ..... سروده شده است .
- الف) هزج مربع سالم (ب) رجز مربع سالم
- ج) هزج مسدس محذوف (د) رجز مسدس محذوف

۷. نام بحر حاصل از تکرار وزن « فاعلاتن ، فاعلاتن ، فاعلن » را به طور کامل بنویسید.

۸. با ذکر دو دلیل ثابت کنید شعر زیر در قالب « نیمایی » سروده شده است .

« تو را من چشم در راهم، شباهنگام / که می گیرند در شاخ تلاجن، سایه ها رنگ سیاهی /

وز آن دل خستگانت راست، اندوهی فراهم / تو را من چشم در راهم «...»

۹. نام بحر کدام یک از ابیات زیر، « رمل مثنیٰ سالم » است؟

الف) هر که چیزی دوست دارد، جان و دل بر وی گمارد هر که محرابش تو باشی، سر ز خلوت بر ندارد

ب) شیرمردی باید این ره را شگرف زان که ره دور است و دریا ژرف

۱۰. نام « قالب » هر یک از اشعار زیر را بنویسید .

الف) « می تراود مهتاب / می درخشد شب تاب / ن یست یک دم شکند خواب به چشم کس و لیک /

غم این خفته چند / خواب در چشم ترم می شکند »

ب) هر لحظه به شکلی بت عیار بر آمد دل برد و نهان شد

هر دم به لباسی دگر آن یار بر آمد گه پیر و جوان شد

۱۱. نام بحر کدام یک از ابیات زیر « رجز مربع سالم » است؟

الف) دریای هستی دم به دم در چرخ و تاب و پیچ و خم

ب) ای خوش منادی های تو، در باغ شادی های تو بر جای نان شادی خورد، جانی که شد مهمان تو

۱۲. در شعر زیر، وزن مصراع مشخص شده را بنویسید.

« می تراود مهتاب / می درخشد شب تاب / نیست یک دم شکند خواب به چشم کس و لیک / غم این خفته چند /

خواب در چشم ترم می شکند.»

پاسخ ها:

۱. الف) ۴ پایه: (خا / ب / شا / را - م / ت / رین / خا - ب / ج / هان / خا - هُد / بود : فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فع لن)

ب) «رام» و «بود»

۲.	در	چ	هن	گا	می	ب	گو	یم	من
	—	—	U	—	—	—	U	—	—
	فاعلاتن				فاعلاتن				فع

۳.	ب	سو	زی	ده	ک	لا	مم	را	ر	وا	یی
	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—
	ک	زان	گر	می	ک	ند	آ	تش	گ	دا	یی
	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—
	مفاعیلن				مفاعیلن				مفاعی (فعولن)		

نام بحر هزج مسدس محذوف (تقطیع یک مصراع کافی است)

۴. گزینه «ب»: (بحر هزج مثنی سالم)

۵. قالب نو (نیمایی): ۱- وزن عروضی دارد؛ اما کوتاهی و بلندی مصراع ها و نیز تعداد هجاها برابر نیست.

۲- همچنین تعداد وزن واژه های هر بخش آن یکسان نیست مثلاً در یک مصراع می توان یک فاعلاتن آورد و در مصراع دیگر، دو یا سه یا چهار؛ یا حتی می توان نیمی از یک وزن واژه را در یک مصراع قرار داد.

۶. گزینه «ب»: (رجز مربع سالم)

۷. رمل مسدس محذوف

۸. ۱- تغییر در آوردن جایگاه قافیه؛ ۲- کوتاهی و بلندی مصراعها؛ ۳- سیر آزاد تخیل؛ ۴- نگاه نو و نگرش عاطفی به واقعیات ملموس؛ ۵- نزدیکی به ادبیات نمایشی نیما؛ ۶- برابر نبودن تعداد نشانه های هجایی و وزن واژه های یک مصراع با مصراع دیگر. (ذکر دو مورد کافی است)

۹. گزینه «الف»: (هر که چیزی دوست دارد، جان و دل بر وی گمارد هر که محرابش تو باشی، سر ز خلوت بر نیارد)

۱۰. الف) شعر نو (نیمایی) ب) مستزاد

۱۱. گزینه «الف»: یا: دریای هستی دم به دم در چرخ و تاب و پیچ و خم

۱۲. فعلاتن فعلن

درس دوازدهم حسن تعلیل، حس آمیزی و اسلوب معادله

پرسش ها:

۱. آرایه های «اسلوب معادله» و «حس آمیزی» را در ابیات زیر بیابید و دلیل تشخیص خود را برای هر مورد بنویسید:
الف) آسمان فریبی آبی رنگ شد.

ب) سرکشان را فکند تیغ مکافات ز پای شعله را زود نشانند به خاکستر خویش

۲. در هر یک از بیت های گروه «الف» کدام آرایه ادبی گروه «ب» به کار رفته است؟ (قسمت «ب» یک مورد اضافه است)

گروه ب: آرایه ادبی	گروه الف: بیت ها
الف) اغراق	۱) شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل
ب) حسن تعلیل	۲) بر لب کوه جنون خنده شیرین بهار
ج) تلمیح	۳) اگر چه نقش دیوارم به ظاهر از گران خوابی
د) مراعات نظیر	کجا دانند حال ما سبکباران ساحل ها نقش زخمی است که از تیشه فرهاد شکفت اگر رنگ از رخ گل می پرد بیدار می کردم

۳. در بیت: «محرّم این هوش جز بی هوش نیست / مر زبان را مشتری جز گوش نیست» کدام آرایه ادبی به کار نرفته است؟

الف) تمثیل ب) متناقض نما ج) اسلوب معادله د) حسن تعلیل

۴. چگونه به آرایه «حس آمیزی» در بیت زیر پی می برید؟

«بر لب کوه جنون خنده شیرین بهار / نقش زخمی است که از تیشه فرهاد شکفت»

۵. با توجه به بیت « خمیده پشت از آن گشتند پیران جهان دیده که اندر خاک می جویند ایام جوانی را »

الف) شاعر چه دلیلی برای « خمیدگی پشت پیران » بیان کرده است؟

ب) این هنر شاعرانه سبب پیدایش کدام آرایه معنوی در بیت شده است؟

۶. در بیت های زیر ، هر یک از قسمت های مشخص شده ، کدام آرایه معنوی را به وجود آورده است؟

ز شادی بر سر آب آمدی سنگ

الف) چو رامین گه گهی بنواختی چنگ

که من مستی و مستوری ندانم

ب) بگویم تا بداند دشمن و دوست

من از آن روز که در بند توام ، آزادم

ج) حافظ از جور تو ، حاشا که بگرداند روی

تلخی که از زبان تو آید شنیدنی است

د) ما گر چه مرد تلخ شنیدن نه ایم ، لیک

۷. آرایه « حسن تعلیل » و « اسلوب معادله » را در بیت های زیر بیابید و برای تشخیص خود در هر بیت دلیل بیاورید :

می برد هر جا که خواهد اسب خواب آلوده را

الف) دل چو شد غافل ز حق ، فرمان پذیر تن بود

هنوز می پرد از شوق ، چشم کوکب ها

ب) به یک کـرشمه که در کار آسمان کردی

۸. آرایه های درست هر بیت را از کمانک مقابل آن بیابید و بنویسید :

سرد کن زان سان که کردی بر خلیل (تلمیح - تضمین)

الف) یا رب این آتش که بر جان من است

اندوه دل نگفتم الا یک از هزاران (اسلوب معادله - اغراق)

ب) چندین که بر شمردم از ماجرای عشقت

۹. در بیت های زیر ، هر یک از قسمت های مشخص شده ، کدام آرایه ادبی را به وجود آورده است؟

هایل کجا دانند حال ما سبکباران ساحل ها

الف) شب تاریک و بیم و موج و گردابی چنین

سخن های شیرین به آوای نرم

ب) سپهبد فرستنده را گفت گرم

پس سخن کوتاه بایند والسلام

ج) در نیابد حال پخته هیچ خام

بیا که صاف شود این هوای بارانی

د) تویی بهانه آن ابرها که می گریند

۱۰. در هر یک از گزینه های گروه « الف » کدام آرایه ادبی گروه « ب » به کار رفته است؟ (قسمت « ب » یک مورد اضافه

است)

گروه ب: آرایه ادبی	گروه الف: نمونه ها
الف) اسلوب معادله	۱) از آن مرد دانا دهان دوخته است
ب) ایهام	۲) خداوند لباس هراس و گرسنگی را به آن ها چشانند.
ج) حسن تعلیل	۳) چون جام شفق موج زند خون به دل من
د) حس آمیزی	با این همه دور از تو مرا چهره زردی است

۱۱. در همه گزینه ها به جز گزینه ..... آرایه « اسلوب معادله » به کار رفته است :

پای بلبل نتوان بست که بر گل نسراید

الف) چشم عاشق نتوان دوخت که معشوق نبیند

آب دریا در مذاق ماهی دریا خوش است

ب) نیست پروا تلخکامان را ز تلخی های عشق

که چندین گل اندام در خاک خفت

ج) عجب نیست بر خاک اگر گل شکفت

پسته بی مغز چو لب وا کند ، رسوا شود

د) بی کمالی های انسان از سخن پیدا شود

۱۲. آرایه مناسب هر بیت را از داخل کمانک انتخاب کنید :

الف) بی مهر رخت روز مرا نور نمانده است
ب) گواه رهرو آن باشد که سردش یابی از دوزخ
وز عمر مرا جز شب دیجور نمانده است (اسلوب معادله - ایهام)
نشان عاشق آن باشد که خشکش بینی از دریا (تلمیح - تشبیه)
۱۳. برای هر یک از ابیات زیر یک آرایه ادبی بنویسید :

الف) عشق چون آید برد هوش دل فرزانه را
ب) رسم بد عهدی ایام چو دید ابر بهار
دزد دانا می کشد اول چراغ خانه را
گریه اش بر سمن و سنبل و نسرین آمد

۱۴. برای هر یک از ابیات زیر، کدام آرایه داخل کمانک نادرست است؟

الف) باران هم بر جای عرق میچکد از ابر
ب) از صدای سخن عشق ندیدم خوشتر
ج) بی مهر رخت روز مرا نور نمانده است
د) چشم عاشق نتوان دوخت که معشوق نبیند
پیداست که از دست کریم تو حیا کرد (مراعات نظیر - حسن تعلیل - جناس)
یادگاری که در این گنبد دوآر بماند (حس آمیزی - ایهام تناسب - تشخیص)
وز عمر مرا جز شب دیجور نمانده است (لف و نشر - تضاد - ایهام)
پای بلبل نتوان بست که بر گل نسراید (استعاره - اسلوب معادله - اغراق)
۱۵. چگونه به وجود آرایه « حسن تعلیل » در بیت زیر پی برده اید؟ (ذکر یک دلیل کافی است).

« به سرو گفت کسی میوه‌ای نمی‌آری؟
جواب داد که آزادگان تهی دست‌اند »

۱۶. با توجه به بیت: « قطع زنجیر ز مجنون تو نتوان کردن
موج جزو بدن آب روان می‌باشد » :

الف) عبارت زیر درست است یا نادرست؟

« بیدل » در مصراع دوم، « جدایی ناپذیری موج از آب » را معادل و تأییدی برای مفهوم « جدایی ناپذیری زنجیر از عاشق مجنون (دیوانه) » بیان کرده است .

ب) نام آرایه مناسب بیت با توجه به توضیح قسمت « الف » چیست؟

ج) این آرایه بر پایه ..... است .

۱۷. در عبارت زیر، قسمت مشخص شده، چه آرایه‌ای را پدید می‌آورد؟

« اصرارهای من که بوی التماس می‌داد، عاقبت شما را متقاعد کرد. »

۱۸. با ذکر یک دلیل ثابت کنید در بیت زیر، آرایه « اسلوب معادله » به کار رفته است .

« سعدی از سرزنش خلق نترسد، هیئات
غرقه در نیل چه اندیشه کند باران را »

۱۹. در هر یک از بیت‌های گروه « الف » کدام آرایه ادبی گروه « ب » به کار رفته است؟ (در ستون « ب » یک مورد اضافی است).

گروه الف: بیت‌ها	گروه ب: آرایه ادبی
۱) حافظ از جور تو، حاشا که بگرداند روی	الف) تضاد
۲) موج ز خود رفته ای تیز خرامید و گفت	ب) تضمین
۳) برهنه چو تیغ تو بیند عقاب	ج) اسلوب معادله
۴) عشق چون آید برد هوش دل فرزانه را	د) لف و نشر
	ه) اغراق

۲۰. با توجه به بیت « نرگس همی رکوع کند در میان باغ
زیرا که کرد فاخته بر سرو مؤذنی » :

الف) شاعر چه دلیلی برای « رکوع گل نرگس » بیان کرده است؟
ب) این آرایه و هنر شاعرانه چه نام دارد؟

۲۱. با توجه به ابیات :

- (۱) از صدای سخن عشق ندیدم خوش تر یادگاری که در این گنبد دوآر بماند
 (۲) دل چو غافل شد ز حق، فرمان پذیر تن بود می برد هر جا که خواهد اسب، خواب آلوده را
 الف) در کدام بیت آرایه « اسلوب معادله » وجود دارد؟

ب) چگونه به وجود این آرایه در بیت پی برده‌اید؟ (ذکر یک دلیل کافی است)

۲۲. در هر یک از بیت های گروه « الف » کدام آرایه ادبی گروه « ب » به کار رفته است؟ (قسمت « ب » یک مورد اضافه است)

گروه ب: آرایه ادبی	گروه الف: بیت ها
متناقض نما	۱) گر چه گاهی شهابی / مشق های شب آسمان را / زود خط می زد و محو می شد / باز در آن هوای مه آلود / پاک کن هایی از ابر تیره / خط خورشید را پاک می کرد
تضمین	۲) گوش ترحمی کو کز ما نظر نپوشد دست غریب یعنی فریاد بی صداییم
حس آمیزی	۳) دلم گرفته از این روزها دلم تنگ است میان ما و رسیدن هزار فرسنگ است
مراعات نظیر	۴) سپهبد پرستنده را گفت گرم سخن های شیرین به آوای نرم
اغراق	۵) خیز تا خاطر بدان ترک سمرقندی دهیم کز نسیمش «بوی جوی مولیان آید همی»
اسلوب معادله	

۲۳. برای هر یک از ابیات زیر، آرایه مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید.

- الف) به سرو گفت کسی میوه‌ای نمی‌آری؟
 ب) چشم عاشق نتوان دوخت که معشوق نبیند
 ج) چو رامین گه‌گهی بنواختی چنگ
 د) عهد کردی که گشی فرصت خود را روزی
- جواب داد که آزادگان تهی دستند (لف و نشر - حسن تعلیل)
 پای بلبل نتوان بست که بر گل نسراید (اسلوب معادله - تضمین)
 ز شادی بر سر آب آمدی سنگ (حس آمیزی - اغراق)
 فرصت ار یافتی، آن عهد فراموش نکن (متناقض نما - ایهام)

۲۴. در شعر زیر:

«رود می‌نالد / جغد می‌خواند / غم بیاویخته با رنگ غروب / می‌تراود ز لبم قصهٔ سرد / دلم افسرده در این تنگ غروب»
 الف) آرایهٔ قسمت مشخص شده چه نام دارد؟
 ب) چگونه به وجود این آرایه، پی برده‌اید؟

پاسخ ها:

۱. الف) حس آمیزی؛ دلیل: آمیزش یک امر ذهنی با حس بینایی « ب) اسلوب معادله؛ دلیل: بیان مطلبی در دو عبارت مستقل به نحوی که یکی از طرفین که به صورت ضرب المثل است، معادلی است برای تأیید عبارت دیگر .
 ۲. (۱) مراعات نظیر: « موج، گرداب، هایل، ساحل » (۲) حسن تعلیل: « خنده شیرین بهار نقش، نقش زخم تیشه فرهاد باشد » (۳) اغراق: « پریدن رنگ گل باعث بیداری شود »
 ۳. گزینهٔ « د »: حسن تعلیل: (الف: تمثیل « کل بیت مثالی است برای نمونه هایی مانند چنین موضوعاتی -
 ب) متناقض نما: بی‌هوش محرم هوش باشد - ج) اسلوب معادله: مصراع دوم مثالی است برای مصراع اول)
 ۴. در ترکیب « خنده شیرین » دو حس « شنوایی » و « چشایی » به هم آمیخته اند .
 ۵. الف) که در خاک به دنبال جوانی می گردند، که یک دلیل ادبی و غیر واقعی است ب) حسن تعلیل

۶. الف) اغراق: (آن قدر زیبا می توأخت که سنگ ها می رقصیدند)؛ اگر چه «تشخیص» هم دارد؛ (رقصیدن سنگ)
 (ب) تضاد (ج) تضمین: (حافظ مصرعی از سعدی را تضمین کرده است) (د) حس آمیزی
۷. الف) اسلوب معادله؛ زیرا هر مصراع استقلال نحوی و معنایی خودش را دارد.
 (ب) حسن تعلیل؛ زیرا شاعر دلیلی شاعرانه و غیر واقعی برای سخن خویش آورده است. (چشمک زدن ستارگان را از ناز و کرشمه یار بر آسمان می داند.)
۸. الف) تلمیح (ب) اغراق
۹. الف) مراعات نظیر (ب) حس آمیزی (ج) تضاد (د) حسن تعلیل
۱۰. ۱) حسن تعلیل: (برای سکوتِ مردِ دانا، دلیلی شاعرانه آورده است) ۲) حس آمیزی: (لباس پوشیدنی و لمس کردنی است نه چشیدنی) ۳) ایهام: (دور از تو: الف) دور از جان تو (ب) دوری از تو)
۱۱. گزینه «ج» یا: (عجب نیست بر خاک اگر گل شکفت که چندین گل اندام در خاک خفت)
۱۲. الف) ایهام (ب) تلمیح
۱۳. الف) اسلوب معادله، استعاره، مراعات نظیر و تشخیص (ذکر یک مورد)
 (ب) حسن تعلیل، استعاره مکنیه، تشخیص و مراعات نظیر (ذکر یک مورد)
۱۴. الف) جناس (ب) ایهام تناسب (ج) لف و نشر (د) اغراق
۱۵. زیرا شاعر دلیلی هنری و لطیف برای میوه ندادن سرو بیان کرده است. یا: این یک دلیل غیرواقعی و ادعایی است و زیبایی آفرینی بیت از همین علت سازی خیالی است.
۱۶. الف) درست (ب) اسلوب معادله (ج) تشبیه یا شباهت
۱۷. حس آمیزی
۱۸. هر یک از دو مصراع استقلال نحوی و معنایی دارند و مصراع دوم با مفهومی محسوس در حکم مصداق و تأییدی برای مصراع اول است. شاعر بر پایه تشبیه بین دو مصراع ارتباط معنایی برقرار کرده است. (ذکر یک دلیل کافی است)
۱۹. ۱) تضمین ۲) تضاد ۳) اغراق ۴) اسلوب معادله
۲۰. الف) شاعر علت رکوع گل نرگس را اذان گفتن فاخته بر روی سرو دانسته است. (ب) حسن تعلیل
۲۱. الف) بیت ۲ (دل چو غافل شد ز حق، فرمان پذیر تن بود می برد هر جا که خواهد اسب، خواب آلوده را)
 (ب) هر یک از دو مصراع استقلال نحوی و معنایی دارند و مصراع دوم در حکم مصداق و تأییدی برای مصراع اول است.
- شاعر، بر پایه تشبیه بین دو مصراع ارتباط معنایی برقرار کرده است. (ذکر یک دلیل کافی است)
۲۲. ۱- مراعات نظیر ۲- متناقض نما (پارادوکس) ۳- اغراق ۴- حس آمیزی ۵- تضمین
۲۳. الف) حسن تعلیل (ب) اسلوب معادله (ج) اغراق (د) ایهام
۲۴. الف) حس آمیزی (ب) زیرا شاعر دو حس شنوایی و لامسه را با هم آمیخته است.

۱. با توجه به متن زیر از «سید محمد علی جمالزاده» به پرسش‌ها پاسخ دهید :
 «شب عید نوروز بود و موقع ترفیع رتبه ، در اداره با هم قطارها قرار و مدار گذاشته بودیم که هر کس اول ترفیع رتبه یافت ، به عنوان ولیمه کباب غاز صحیحی بدهد ؛ زد و ترفیع رتبه به اسم من در آمد. عیالم گفت : « تنها هما رتبه های بالا را وعده بگیر و مابقی را خط بکش و گذار سماق بکنند.»
 الف) یک ویژگی مهم «سبک نویسندگی جمالزاده» را در این عبارت بنویسید.
 ب) یک «کنایه» از متن بالا بیابید و مفهوم آن را بنویسید.
۲. دو ویژگی شعر «ققنوس» ، در سرودهٔ نیما یوشیج را از نظر «قالب» بنویسید :
 « ققنوس ، مرغ خوش خوان ، آوازهٔ جهان / آواره ماند از وزش بادهای سرد / بر شاخ خیزران / بنشسته است فرد بر گرد او به هر سر شاخی پرندگان / او ناله های گمشده ترکیب می کند. »
 ۳. با توجه به سرودهٔ زیر از «سلمان هراتی» ، شاعر انقلاب اسلامی ، به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ دهید :
 (۱) دیروز در غربت باغ من بودم و یک چمن داغ امروز خورشید در دشت ، آینه دار من و تو
 (۲) این فصل ، فصل من و توست ، فصل شکوفایی ما برخیز با گل بخوانیم اینک بهار من و تو
 الف) دو ویژگی «ادبی» بیت یک را بنویسید .
 ب) دو ویژگی «زبانی» بیت دو چیست؟
۴. ویژگی‌های کلی سرودهٔ زیر از «ملک الشعرای بهار» شاعر دوره بیداری را بنویسید. (دو مورد)
 «من نگویم که مرا از قفس آزاد کنید قفسم برده به باغی و دلم شاد کنید
 یاد از این مرغ گرفتار کنید ای مرغان چون تماشای گل و لاله و شمشاد کنید
 جور و بیداد کند عمر جوانان کوتاه ای بزرگان وطن بهر خدا داد کنید
 گر شد از جور شما خانهٔ موری ویران خانه خویش محال است که آباد کنید
 کنج ویرانه زندان شد اگر سهم بهار شکر آزادی و آن گنج خداداد کنید»
۵. سرودهٔ زیر از «پروین اعتصامی» را بخوانید و به پرسش‌ها پاسخ دهید :
 (۱) محتسب مستی به ره دید و گریبانش گرفت مست گفت: «ای دوست، این پیراهن است افسار نیست»
 (۲) گفت: «مستی، زان سبب افتان و خیزان می روی» گفت: «جرم راه رفتن نیست، ره هموار نیست»
 (۳) گفت: «می باید تو را تا خانهٔ قاضی برم» گفت: «رو، صبح آی قاضی نیمه شب بیدار نیست»
 (۴) گفت: «نزدیک است والی را سرای، آن جا شویم» گفت: «والی از کجا در خانهٔ خمّار نیست»
 (۵) گفت: «دیناری بده پنهان و خود را وارهان» گفت: «کار شرع ، کار درهم و دینار نیست»
 الف) شاعر در گفت و گوی بین «محتسب» و «مست» از کدام شیوه شعری استفاده کرده است ؟
 ب) دو مورد ویژگی «زبانی» را در بیت چهارم بیابید و بنویسید .
 ج) محتوای شعر پروین را از نظر فضای کلی (سطح فکری) بررسی کنید. (ذکر سه مورد)

۶. یک ویژگی «فکری» شعر «عارف قزوینی» را در ابیات زیر بنویسید :

« ناله مرغ اسیر این همه بهر وطن است   مسلک مرغ گرفتار قفس ، همچو من است
جامه ای کاو نشود غرقه به خون بهر وطن   بدر آن جامه که ننگ تن و کم از کفن است »

۷. با توجه به متن زیر از « جلال آل احمد » به پرسش ها پاسخ دهید :

« آخر چرا تصادف کردی؟ ... » مثل این که سوال را از او کردم ، اما وقتی دیدم نمی تواند حرف بزند ، خودم را به عنوان اودم چک گرفتم : « آخر چرا ؟ » به چنان عتابی و خطابی این ها را می گفتم که چشمم به دکتر کشیک افتاد . « مرده شورتون بیره ، ساعت چهارتا حالا از تن این مرد خون میره ، حیفتون نیومد؟ ... » دستی روی شانه ام نشست و فریادم را خواباند . برگشتم . پدرش بود . با همان هیكل و همان قیافه . نیمه همان سیب اما سوخته تر و پلاسیده تر ... و تازه داشت گل از گلم می شکفت که شنیدم : « - آقا کی باشند ؟ » این را همان دکتر کشیک گفت که من باز سوار شدم : « - مرا می گید آقا ؟ من هیشکی . یک آقا مدیر کوفتی . این هم معلّم . نواله تاریخ تشریح شما ... » که یک مرتبه عقل هی زد که « پسر ، خفه شو ! » و خفه شدم . دلم می خواست یک کلمه دیگر بگویم . یک کنایه بزند ، یک لبخند ، کوچک ترین نیش ...

الف) توصیف جزئی رفتار و خصوصیات افراد از ویژگی های داستان جلال آل احمد است ، نمونه ای از آن را در متن بیابید و بنویسید .

ب) معانی کنایه های مقابل را بنویسید : (۱) گل از گلم می شکفت . (۲) خودم رادم چک گرفتم .

ج) یکی از ویژگی های سبکی نویسنده به کارگیری « حذف فعل » است . یک مورد در متن بالا پیدا کنید و بنویسید .

د) دو مورد از ویژگی های شاخص نثر دوره معاصر تا انقلاب اسلامی را در متن بالا بنویسید .

۸. با توجه به شعر زیر ، به پرسش ها پاسخ دهید :

۱) چون گشته زمین ز جور گردون   سرد وسه و خموش و آوند

۲) بنواخت ز خشم بر فلک مشت   آن مشت تویی تو ای دماوند

۳) تا درد و ورم فرو نشیند   کافور بر آن ضماد کردند

۴) شو منفجر ای دل زمانه   وان آتش خود نهفته میسند

الف) دو مورد از ویژگی زبانی سروده بالا را بیابید و بنویسید .

ب) شعر بالا از « محمد تقی بهار » است . « سطح فکری » آن را بررسی کنید . (ذکر دو مورد)

ج) آرایه شاخص بیت سوم چیست ؟ در مورد آن بنویسید .

۹. با توجه به متن « فردای آن روز به خاطر آمد که دیروز یک دست از بهترین لباس های نودوز خود را به انضمام مایحتوی ، یعنی آقای استادی مصطفی خان ، به دست چلاق شده خودم از خانه بیرون انداخته ام ، ولی چون تیری که از شست رفته باز نمی گردد ، یک بار دیگر به کلام بلند پایه » از ماست که برماست « ایمان آوردم و پشت دستم را داغ کردم که تا من باشم دیگر پیرامون ترفیع رتبه تگردم » . (داستان کباب غاز : محمد علی جمال زاده)

الف) یک « کنایه » در متن بیابید و معنی آن را بنویسید .

ب) آرایه « تضمین » را در متن پیدا کنید و بنویسید .

ج) بین واژه های « دست » و « سخت » چه آرایه ای وجود دارد؟

د) دو مورد از ویژگی های زبانی نثر جمال زاده را بنویسید .

۱۰. با توجه به سروده زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید :

« سراپا اگر زرد و پژمرده ایم	ولی دل به پاییز نسپرده ایم
چو گلدان خالی لب پنجره	پر از خاطرات ترک خورده ایم
اگر داغ دل بود ، ما دیده ایم	اگر خون دل بود ، ما خورده ایم
اگر دشمنه دشمنان ، گردنیم	اگر خنجر دوستان ، گرده ایم
گواهی بخواهید ، اینک گواه	همین زخم‌هایی که نشمرده ایم
دلی سر بلند و سری سر به زیر	از این دست عمری به سر برده ایم »

(قیصر امین پور)

الف) قالب سروده مورد نظر چیست ؟

ب) یک مورد از ویژگی‌های « زبانی » سروده را بنویسید .

ج) در سطح ادبی ، تقلید از سبک ..... و خراسانی در سروده بالا دیده می‌شود .

۱۱. متن زیر را از دیدگاه « زبانی » و « ادبی » بررسی کنید. (هر سه سطح یک مورد)

« اکنون مدت دو سال افزون است که نه از آن طرف‌بریدی و سالمی و نه از این جانب قاصدی و پیامی ، طایر مکاتبات را پر بسته و کلیه مرادفات را در بسته ... » (قائم مقام فراهانی)

۱۲. با توجه به متن زیر از « چرند و پرند » دهخدا ؛ دو مورد از ویژگی‌های « فکری » نثر مشروطه را بنویسید :

« گفتم : بابا والله من مرده شماها زنده ، شما از وکیل خیر نخواهید دید ، مگر همان مشروطه خالی چطور است ؟ گفتند : « برو پی کارت ، سوار نداری حرف نزن. » باری حالا بعد از دو سال سر حرف من افتاده اند ، حالا تازه می‌فهمند که شأن مَقنن (= قانون گذار) بالاتر از آن است که به قانون عمل کند . این‌ها را مردم تازه می‌فهمند من از قدیم می‌فهمیدم ، چون گریه‌های مادرم را دیده بودم ، برای این که چشم‌های مثل ازرق شامی بابام هنوز یادم بود .»

۱۳. با توجه به متن زیر از « عبدالحسین زرین کوب » به پرسش‌ها پاسخ دهید :

« این تنگ عیشی برای او (مولوی) نوعی ریاضت نفسانی بود ؛ ناشی از خست و خشک دستی نبود. از زندگی فقط به قدر ضرورت تمتع می‌برد . بیش از قدر ضرورت را موجب دور افتادن از خط سیر روحانی خویش می‌یافت.»

الف) یک « کنایه » در متن بیابید و معنی آن را بنویسید

ب) رابطه بین واژه‌های « تنگ عیشی و تمتع » چیست ؟

۱۴. با توجه به شعر زیر از « احمد عزیزی » به سؤالات پاسخ دهید :

« یاس بوی مهربانی می دهد	عطر دوران جوانی می دهد
یاس‌ها یادآور پروانه اند	یاس‌ها پیغمبران خانه اند
حضرت زهرا دلش از یاس بود	دانه‌های اشکش از الماس بود
داغ عطر یاس زهرا زیر ماه	می چکاند اشک حیدر را به چاه
عشق محزون علی ، یاس است و بس	چشم‌ام یک چشمه الماس است و بس

الف) یک تشبیه « بلیغ اسنادی » و یک تشبیه « بلیغ اضافی » را در شعر بیابید و بنویسید.

ب) دو مورد از ویژگی‌های فکری شعر بالا را بنویسید.

۱۵. دو مورد از ویژگی های زبانی شعر زیر از « اخوان » را بیابید و بنویسید :

« سلامت را نمی خواهند پاسخ گفت / سرها در گریبان است / کسی سر بر نیارد کرد پاسخ گفتن و دیدار یاران را / نگه جز پیش پا را دید نتواند / که ره تاریک و لغزان است / و گر دست محبت سوی کس یازی / به اکراه آورد دست از بغل بیرون / که سرما سخت سوزان است .»

۱۶. با توجه به متن « باری چه درد سر بدهم ؟ آن قدر گفت و گفت تا ما را به این کار واداشت . حالا که می بیند آن روی کار بالاست ، دست و پایش را گم کرده ، تمام آن حرف ها یادش رفته . تا یکفرآش قرمز پوش می بینید ، دلش می تپد ، تا به یک ژاندارم چشمش می افتد ، رنگش می پرد ، هی می گوید : « امان از همنشین بد .» (چرند و پرند دهخدا)

الف) سه مورد از « ویژگی های زبانی » نثر دوره بیداری را بنویسید.

ب) دو مورد از « ویژگی های فکری » متن بالا را بنویسید .

۱۷. دو ویژگی سطح « فکری » ابیات زیر را بنویسید :

« از ملک ادب حکم گزاران همه رفتند   شو، بار سفر بند که یاران همه رفتند

یک مرغ گرفتار در این گلشن ویران   تنها به قفس ماند وهزاران همه رفتند »

۱۸. دو مورد از ویژگی های « فکری » شعر زیر را بنویسید :

« با این نسیم سحرخیز ، برخیز اگر جان سپردیم   در باغ می ماند ای دوست ، گل یادگار من و تو

دیروز در غربت باغ ، من بودم و یک چمن داغ   امروز خورشید در دشت ، آینه دار من و تو» (سلمان هراتی)

۱۹. متن زیر از داستان « سانتاماریا » سید مهدی شجاعی را از نظر ویژگی های داستان های بعد از انقلاب اسلامی در قلمرو « فکری » بررسی کنید :

« درست در همان لحظه ، شما » یا مهدی « غریبانه ای گفتید و تفنگ از دستتان افتاد و من نفهمیدم چرا. ولی بی اختیار پیش دویدم تا تفنگ را بردارم و به دستتان بدهم ؛ مثل گاهی که در کالس ، قلمی ، کاغذی از دستتان می افتاد و ما بی اختیار خم می شدیم تا آن را به شما بدهیم. ایستاده بودید ولی تفنگ را نگرفتید . به دستتان نگاه کردم ، دیدم که از مچتان خون می ریزد، تفنگ را با دست چپ از من گرفتید و همه را گفتید که بروند و بازگشتید به حال اولتان ، انگار نه انگار که یک دست از دست داده اید.»

۲۰. متن زیر از « سید محمدعلی جمال زاده » است؛ به پرسش های مربوط به آن پاسخ دهید .

« دیگران نیز فرصت نداده مانند قحطی زدگان به جان غاز افتادند و در یک چشم به هم زدن، چنان گلکش را کردند که گویی هرگز غازی قدم به عالم وجود ننهاده بود! در همان ببحبوحه بخور بخور، صدای تلفن بلند شد، بیرون جستم و فوراً برگشته رو به آقای استادی گفتم: « وزیر داخله پای تلفن است » یارو حساب کار خود را کرده، بدون آنکه سر سوزنی خود را از تک و تا بیندازد، دل به دریا زده و به دنبال من از اتاق بیرون آمد.»

الف) یک عبارت کنایی از متن ذکر نمایید .

ب) در جای خالی عبارت زیر، کلمه مناسب بنویسید .

« جمالزاده » در داستان بیشتر از اینکه به محتوا توجه داشته باشد به سبک نویسندگی و کاربرد کلمات ..... و متداول در نثر توجه داشت .

ج) واژه درست را از داخل کمانک انتخاب کنید: از آثار دیگر جمال زاده می توان به (تلخ و شیرین - سه تار) اشاره کرد .

۲۱. با توجه به ابیات زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید .

« به کردار افسانه از هر کسی شنیدم همی داستانت بسی
به تنها یکی گور بریان کنی هوا را به شمشیر گریان کنی
برهنه چو تیغ تو بیند عقاب نیارد به نخجیر کردن شتاب
نشان کمند تو دارد هژبر ز بیم سنان تو خون بارد ابر »

الف) شاعر در بیان کدام یک از ویژگی‌های رستم زیاده روی کرده است؟

ب) با توجه به این توصیف، مناسب‌ترین آرایه برای تصویرآفرینی در حماسه ..... است .

۲۲. ابیات زیر سروده « پروین اعتصامی » است، به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ دهید .

« محتسب مستی به ره دید و گریبانش گرفت مست گفت: « ای دوست، این پیراهن است افسار نیست »
گفت: « از بهر غرامت، جامه ات بیرون کنم » گفت: « پوشیده است، جز نقشی ز پود و تار نیست »
الف) به این شیوه گفت و گو میان دو انسان ..... می گویند .

ب) مصراع گفت: « پوشیده است، جز نقشی ز پود و تار نیست » به چه موضوعی تأکید می کند؟

۲۳. در سروده « با من بیا به خیابان / تا بشنوی بوی زمستانی که در باغ رخته کرده است »:

الف) آرایه قسمت مشخص شده چه نام دارد؟ ب) دلیل خود را برای وجود این آرایه بنویسید .

۲۴. با توجه به شعر زیر از « قیصر امین پور » به پرسش‌ها پاسخ دهید .

« سراپا اگر زرد و پژمرده ایم ولی دل به پاییز نسپرده ایم
چو گلدان خالی لب پنجره پر از خاطرات ترک خورده ایم
اگر داغ دل بود، ما دیده ایم اگر خون دل بود، ما خورده ایم
اگر دل دلیل است، آورده ایم اگر داغ شرط است، ما برده ایم

الف) یک مورد از ویژگی‌های « فکری » این سروده را بیان کنید .

ج) مفهوم کنایی مصراع « اگر خون دل بود، ما خورده ایم » چیست؟

۲۵. ابیات زیر سروده « فرخی یزدی » است. دو ویژگی « ادبی » آن را بنویسید .

« آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی دست خود ز جان شستم از برای آزادی
تا مگر به دست آرم، دامن وصالش را می دَوم به پای سر در قفای آزادی »

۲۶. برای بیت زیر از « سید اشرف الدین گیلانی »، یک ویژگی « زبانی » بنویسید .

« غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم خوش حمایت می کنی از شرع قرآن ای قلم »

۲۷. با توجه به متن زیر :

« وقتی بچه‌هایی که می افتادند، خوابیده به سمت خاکریز نشانه می رفتند و آخرین رمق‌هایشان را در آخرین فشنگ-
هایشان می ریختند و شلیک می کردند. جایز نبود که من همچنان بی حرکت بمانم و فقط دنبال شما بگردم. آن قسمت خاکریز
را که بیشتر آتش به پا می کرد، نشانه رفتم و یک خشاب فشنگم را درست در همان نقطه آتش، خالی کردم و با خاموش شدن
آن آتش که تیربار به نظر می آمد، نیرو گرفتم ... »
(سید مهدی شجاعی)

الف) دو ویژگی « زبانی » برای این متن بنویسید . ب) نویسنده، این متن را در چه قالبی نوشته است؟

۲۸. بیت زیر از «عارف قزوینی» بیانگر چه مضمونی از شعر این شاعر دوره بازگشت و بیداری است؟

«از خون جوانان وطن لاله دمیده / از ماتم سرو قدشان سرو خمیده»

۲۹. شعر زیر سروده «نیما یوشیج» است. یک ویژگی برای آن ذکر نمایید.

«در شب تیره دیوانه ای کاو / دل به رنگی گریزان سپرده / در دره سرد و خلوت نشسته / همچو ساقه گیاهی فسرده / می کند داستانی غم آور...»

۳۰. در سروده زیر کدام آرایه به کار نرفته است؟

«رود می نالد / جغد می خواند / غم بیاویخته با رنگ غروب / می تراود ز لبم قصه سرد / دلم افسرده در این تنگ غروب»

الف) استعاره مکنیه   ب) حس آمیزی   ج) متناقض نما   د) جناس

۳۱. متن زیر از «علی اکبر دهخدا» است، دو ویژگی «زبانی» آن را بیان کنید.

«ننه، هان! این زمین روی چیه؟ روی شاخ گاو، گاو روی چیه؟ روی ماهی، ماهی روی چیه؟ روی آب، آب روی چیه؟ وای وای! الهی روده ات ببره، چقدر حرف میزنی؟! حوصلم سر رفت! آفتابه لگن شش دست، شام و ناهار هیچی! گفت نخور، عسل و خربزه با هم نمی سازند.»

۳۲. دو مورد از ویژگی های متن زیر از «جمال زاده» را بنویسید.

«گفتم ای بابا، خدا را خوش نمی آید. این بدبخت ها سال آزرگار یک بار برایشان چنین پای می افتد و شکم ها را مدتی است صابون زده اند که کباب غاز بخورند و ساعت شماری می کنند. چطور است از منزل یکی از دوستان و آشنایان یک دست دیگر ظرف و لوازم عاریه بگیریم؟»

۳۳. به پرسش های مربوط به سروده زیر از «نیما یوشیج» پاسخ دهید.

«در شب تیره دیوانه ای کاو / دل به رنگی گریزان سپرده / در دره سرد و خلوت نشسته / همچو ساقه گیاهی فسرده / می کند داستانی غم آور...»

الف) قالب این شعر چیست؟

ب) دو ویژگی این شعر را بنویسید.

۳۴. متن زیر از «سیدمحمدعلی جمال زاده» است، دو مورد از ویژگی های آن را بنویسید.

گفت: «خوب دستگیرم شد. خاطر جمع باشید که از عهده برخواهم آمد» چندین بار درسش را تکرار کردم تا از بر شد، بعد برای تبدیل لباس و آراستن سر و وضع او را به اتاق دیگر فرستادم.»

۳۵. با توجه به شعر زیر که سروده «مهدی اخوان ثالث» است، به پرسش ها پاسخ دهید:

«سلامت را نمی خواهند پاسخ گفت / سرها در گریبان است / کسی سر برنیارد کرد پاسخ گفتن و دیدار یاران را / نگره جز پیش پا را دید نتواند / که ره تاریک و لغزان است / و گر دست محبت سوی کس یازی / به اکراه آورد دست از بغل بیرون / که سرما سخت سوزان است»

الف) دو ویژگی شعر «اخوان» را بنویسید.

ب) یک اثر از این شاعر نام ببرید.

۱. الف) کاربرد کلمات عامیانه و متداول در نثر، نزدیکی کلام به طبع خوانندگان، کاربرد کنایات، جملات کوتاه و ..
 ب) خط بکش: کنایه از حذف کن - سماق بمکند: کنایه از انتظار بکشند.
۲. این شعر در قالب شعر نو (نیمایی) سروده شده است که در آن یکسانی مصراع ها از نظر تعداد هجا ها شرط نیست و شعر وزن و قافیه دارد.
۳. الف) دیروز و امروز: تضاد و مجاز / خورشید آینه دار من و توست: تشبیه / کلمات «باغ، داغ» و «من، چمن»: جناس / باغ: استعاره از ایران، غربتی که در محیط ایران وجود داشت / دشت: استعاره از کشور و وطن / غربت باغ: اضافه استعاری
 ب) بیت پنج جمله است. این فصل: نهاد / فصل من و تو: مسند / فعل جمله پنجم به قرینه حذف شده است.
۴. ۱- زبان شعری بهار حماسی و سبک شعرش خراسانی است ۲- بهار شناخت و توانمندی خود را در خدمت آزادی و وطن خواهی درآورد. ۳- برای ارتباط با مردم مفاهیم سیاسی را با زبان ساده و صمیمی بیان می کند. ۴- مظاهر استبداد و استعمار را نقد می کند و برای دیدگاه خود زبان ادبی برمی گزیند. ۵- واقعیات جامعه آن روز را در اختیار مردم قرار می دهد.
 ۵. الف) مناظره
- ب) ۱- «رای فک اضافه، سرای والی، والی مضاف الیه ۲- «شویم» در معنی «برویم» خصوصیت سبک خراسانی
 ج) انعکاس اوضاع نامطلوب سیاسی - اجتماعی عصر خود، ترسیم فساد و تزویر اجتماع، انتقاد اجتماعی و اعتراض به شیوه برخورد عاملان حکومت با مردم، بیان گستردگی و رواج نابسامانی ها و انحراف عمومی جامعه، بی عدالتی، بی بند و باری و فساد دستگاه حاکم، غفلت کارگزاران از امور دینی و اشاره به پدیده اجتماعی رشوه خواری عصر شاعر. محتسب نماد انسان های حاکم بر جان و مال و ناموس مردم که تنها ظواهر شریعت را حفظ می کنند و در عمل به آن پایبند نیستند. مست، نماد انسانی کاملاً آگاه مثل خود شاعر که در این پوشش و با بیانی طنزآمیز نابسامانی جامعه را به تمسخر می گیرد و خود را تبرئه می کند.
۶. در شعر عارف قزوینی مضامین: وطن دوستی، مبارزه با دشمنان وطن، سوز و شور عشق و دردمندی نسبت به میهن، برانگیختن مردم، آزادی خواهی دیده می شود.
۷. الف) دستی روی شانه ام نشست و فریادم را خواباند. برگشتم. پدرش بود. با همان هیکل و همان قیافه، نیمه همان سیب سوخته تر و پلاسیده تر.
- ب) ۱- شاد شدن و لبخند زدن ۲- خود را مقصر دانستم
 ج) سوخته تر و پلاسیده تر «بود» / هیشکی «نیستم» / مدیر کوفتی «هستم» / این معلم «است» / نواله .... «است» / یک لبخند «بزند» / نیش «بزند».
- د) ۱- کاربرد زبان محاوره و اصطلاحات عامیانه مانند: مرده شور تون ببره. هیشکی، می گید، حیفتون نیومد. از تن این مرد خون میره ۲- کوتاهی و سادگی جملات ۳- به کاربردن کنایه و ضرب المثل ۴- طنز موجود در متن مانند: مدیر کوفتی
۸. الف) در بیت ها، جمله ها به شکل مرکب است، بین واژه ها روابط معنایی تناسب: سرد و سیاه و خاموش؛ منفجر و آتش؛ درد و ورم و ضماد / تکرار: مشت و تو / آوردن واژه های کهنه ضماد و آوند / ساده بودن زبان شعر، ساختمان بیشتر واژه ها ساده است / بیشتر واژه ها فارسی اند به جز یکی دو مورد عربی / به کار بردن فعل پیشوندی فرو نشیند / به کاربردن بنواخت به جای زد.

ب) نوع ادبی شعر ادبیات پایداری و مقاومت است. دماوند نماد آزادیخواهان و آگاهان خاموش جامعه /

درون مایه: دعوت به قیام و مبارزه در برابر بیداد و ستم پادشاه وقت محمد علی شاه قاجار /

شعر جنبه ملی و میهنی دارد و در مورد مسائل روز جامعه طرح مسائل سیاسی - اجتماعی با زبان حماسی در سبک خراسانی سروده شده است / شعر در خدمت آزادی و وطن خواهی و مخالفت با دولت وقت و برای برانگیختن احساسات ملی و وطنی مردم برای دعوت به قیام

ج) حسن تعلیل - علت نشستن برف بر قلعه دماوند را تسکین درد می داند .

۹. الف) از ماست که بر ماست کنایه ازمقصر دانستن خود - پشت دست داغ کردن : عبرت گرفتن و توبه کردن

ب) از ماست که بر ماست ج) جناس ناقص

د) قالب متن داستان است . به محتوا توجه دارد و در نقد تظاهر و دورویی است . سبک نویسندگی و کاربرد واژگان عامیانه و متداول در نثر همان دوره است مانند: دست چلاق شده ، پشت دست داغ کردن ، و کلام را به طبع خوانندگان نزدیک کرده است. درون مایه طنزمانند : لباس نودوز خودم را با مایحتوی بیرون انداخته بودم . به راه کسانی چون زین العابدین مراغه ای و دهخدا رفته است .

۱۰. الف) غزل ب) ۱- زبان و واژگان شعر به سبک خراسانی نزدیک است ۲- ساختمان واژگان بیشتر ساده و

متناسب با جنگ و ایثار و وطن دوستی است . ۳- آشنایی زدایی زبانی و به کاربردن ترکیب های تازه و بی سابقه مانند:

خاطرات ترک خورده ، سراپا زرد بودن ج) عراقی

۱۱. زبانی: ۱- وجود تکلف و تصنع با به کارگیری کلمات و ترکیبات عربی ؛ ۲- تقلید از زبان سبک سعدی در گلستان.

ادبی: ۱- کاربرد آرایه تشبیه و جناس، واج آرایه ؛ ۲- شیوه نثر مسجع و به کارگیری آرایه سجع .

۱۲. ۱- دهخدا با هوشیاری و با استفاده از زبان طنز و تمسخر به جنگ با مفاسد اجتماعی زمان خود می رود.

۲- از تجددخواهی نوگرایی، آزادی طلبی با هدف تأثیرپذیری بر عامه مردم سخن می گوید .

۳- اثرش نوعی نقد اجتماعی و طنز سیاسی به شمار می رود .

۱۳. الف) خشک دستی کنایه از خساست ب) تنگ عیشی و تمتع : تضاد

۱۴. الف) یاس ها پیغمبران خانه اند، حضرت زهرا دلش از یاس بود، دانه های اشکش از الماس بود: تشبیه بلیغ اسنادی /

دانه های اشک، چشمه الماس: تشبیه بلیغ اضافی

ب) ویژگی فکری: شعر صمیمی است و سادگی کلام در آن دیده می شود. عشق به ائمه و تکریم حضرت علی (ع) و حضرت

زهرا (س) و قداست و پاکی آنها. توجه به اسوه های تاریخ اسلام، مظلومیت حضرت علی (ع) و حضرت زهرا (س) .

۱۵. کهنه گرایی، به کارگیری ترکیبات زیبا و خوش آهنگ، برخی کاربردهای نحوی به سبک خراسانی است، زبان شعر نمادین

است، بیان روایی داستانی - حماسی است، به شیوه بلاغی گفته شده، تقدّم مفعول.

۱۶. الف) زبانی : زبان نثر ساده و قابل فهم است. - جمله ها کوتاه - در ساختار و ترکیب دستوری کلام، جمله ها درست تر و

با طبیعت زبان هم آهنگ ترمی شود. - بهره گرفتن از واژه های غربی مانند: زاندارم - کاهش عبارت های وصفی دور و دراز

اصطلاحات عامیانه و ترکیبات کنایی مردمی نزدیک به زبان کوچه و بازار در نثر به کار رفته است .

ب) فکری : دهخدا با هوشیاری با زبان طنز و تمسخر به جنگ با مفاسد اجتماعی زمان خود می رود و از تجددخواهی،

نوگرایی، آزادی طلبی با هدف تأثیرپذیری بر عامه مردم سخن می گوید. اثرش نوعی نقد اجتماعی و طنز سیاسی است.

۱۷. آزادی خواهی، مبارزه با ظلم و استبداد در شعر آشکار است. شاعر در رثای یاران مبارزش که در راه آزادی وطن به شهادت رسیده اند، مرثیه سرایی می کند. توجه به مردم هم در شعرا او مشهود است.
۱۸. ۱- نوید پیروزی انقلاب اسلامی ۲- مفهوم ایثار، فداکاری و شهادت در راه انقلاب اسلامی ۳- اشاره به دستاوردهای ارزشمند انقلاب ۴- مقایسهٔ اوضاع جامعهٔ سیاسی- اجتماعی قبل و بعد از انقلاب و ترسیم فضای مطلوب جامعهٔ در سایهٔ انقلاب اسلامی.
۱۹. ۱- وقوع جنگ تحمیلی ۲- دفاع مقدس از وطن ۳- فرهنگ ایثار ۴- استقبال از شهادت ۵- اعتقادات دینی شیعی ۶- مقاومت هشت سالهٔ مردم در جنگ تحمیلی.
۲۰. الف) یک چشم به هم زدن، کلکش را کردند، حساب کار خود را کرده، سر سوزنی، دل به دریا زده و موارد درست دیگر (ذکر یک عبارت کنایی کافی است) ب) عامیانه ج) تلخ و شیرین
۲۱. الف) شجاعت و قدرت ب) اعراق
۲۲. الف) مناظره ب) فقر (اگر دانش آموز به انعکاس اوضاع نامساعد جامعه اشاره کند نمره کامل تعلق می گیرد)
۲۳. الف: حس آمیزی
ب: برای بو، شنیدن را نسبت داده است. بنابراین دو حس شنوایی و بویایی را باهم ترکیب کرده است.
۲۴. الف) استقامت و پایداری در دوران دفاع مقدس - سربلندی و افتخار - زنده نگه داشتن خاطرات و حفظ ارزش های دفاع مقدس (ذکر یک مورد کافی است)
ب) «خون دل خوردن» به مفهوم غصه خوردن و ناراحتی دیدن.
۲۵. مراعات نظیر: (سر، پا، دست) / کنایه: (دست از جان شستم - به پای سر می روم) / استعاره (دامن وصال) / آزادی: ردیف / پای، برای، قفای: کلمات قافیه (ذکر دو مورد، کافی است)
۲۶. سادگی و روانی
۲۷. الف) ۱- بهره گیری از ساده نویسی ۲- زبان داستان ها به ویژه در زمان جنگ بیشتر عامیانه است ۳- با انقلاب اسلامی و وقوع جنگ تحمیلی، بسیاری از واژه های مربوط به فرهنگ ایثار و شهادت و مبارزه و مقاومت وارد زبان داستان این دوره شد. (ذکر دو مورد کافی است)
ب) قالب نوشته خاطره نویسی است.
۲۸. سوز و شور شاعر نسبت به وطن و نشان دادن دردمندی و عشق او به میهن و جوانان.
۲۹. تغییر در آوردن جایگاه قافیه و کوتاهی و بلندی مصراع ها - نگاه نو و نگرش عاطفی به واقعیت ملموس - سیر آزاد تخیل - نزدیکی به دبیات نمایشی از ویژگی های شعر نیما است. (ذکر یک مورد کافی است)
۳۰. گزینهٔ «ج» (متناقض نما)
۳۱. ساده و قابل فهم بودن نثر - استفاده از عبارات عامیانه - کم بودن لغات و ترکیبات ناآشنای عربی
۳۲. بسیاری از واژه ها و اصطلاحات عامیانه در آن به کار رفته است. نثر داستانی تحت تاثیر زبان گفتاری و محاوره است. کوتاهی جملات و کاربرد فراوان افعال در آن دیده می شود. در این متن گونه های نثر مصنوع و فنی جایگاهی ندارد.
۳۳. الف) نو یا نیمایی ب) تغییر در آوردن جایگاه قافیه و کوتاهی و بلندی مصراع ها، نگاه نو و نگرش عاطفی به واقعیت ملموس - سیر آزاد تخیل - نزدیکی به ادبیات نمایشی از ویژگی های این شعر نیما است. (ذکر دو مورد)

۳۴. ۱) بسیاری از واژه‌ها، کنایات و اصطلاحات عامیانه در آن به کار رفته است. ۲) نثر داستانی تحت تاثیر زبان گفتار و محاوره است. ۳) کوتاهی جملات و کاربرد افعال فراوان در متن دیده می‌شود. ۴) در این متن گونه‌های نثر فنی و مصنوع جایگاهی ندارند یا هر مورد درست دیگر (ذکر دو مورد کافی است).

۳۵. الف) بیان روایی و داستانی، حماسی بودن زبان، کهن‌گرایی، به‌کارگیری ترکیبات زیبا و خوش‌آهنگ، کاربردهای نحوی سبک خراسانی، شعر اجتماعی، انعکاس حوادث زندگی مردم در شعر. (ذکر دو مورد کافی است).

ب) آخر شاهنامه، زمستان، از این اوستا یا هر اثر درست دیگر. (ذکر یک مورد کافی است)

سرت پر ز دانش دلت پر ز داد

گروه آموزشی زبان و ادبیات فارسی دوره دوم متوسطه شهرستان سبزوار
استان خراسان رضوی
بهمن ماه ۱۴۰۰